

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ І. Красюк

« ____ » _____ 2022 р.

Реєстраційний No ____

« ____ » _____ 2022 р.

ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ТЕМАТИЧНОМУ
НАТЮРМОРТІ

Кваліфікаційна робота
студентки групи ОМм-17
ступеня вищої освіти «магістра»
спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)

Лісненко Катерини Вячеславівни

Керівник: канд. педагогічних наук, доцент
Пильнік Р.О.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Лісненко Катерина Вячеславівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ТЕМАТИЧНОМУ НАТЮРМОРТІ	7
1.1. Огляд джерел та термінології з теми кваліфікаційної роботи.....	7
1.2. Художній образ як форма відображення дійсності в мистецтві та засоби його створення.....	10
1.3. Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва.....	22
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ	27
2.1. Зародження ідеї твору та пошук його художньо-образного рішення.....	27
2.2. Робота над композиційним пошуковим матеріалом	29
2.3. Етапи виконання тематичного натюрморту	33
Висновки до розділу 2	34
РОЗДІЛ 3. НАВЧАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ СТВОРЕННЮ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ НА ОСНОВІ ТЕМАТИЧНОГО НАТЮРМОРТУ	36
3.1. Розвиток уяви учнів середніх класів.....	36
3.2. Формування композиційної грамотності школярів.....	41
3.3. Методичні аспекти опанування живопису учнями.....	44
3.4. Методична розробка з навчання учнів середніх класів створенню художнього образу на прикладі тематичного натюрморту.....	47
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	67

ВСТУП

Актуальність дослідження. З давніх давен людей приваблювало зображувати те, що вони бачили, відчували, та що їх найбільше захоплювало в оточуючому світі. Результатом їх старань та поривань стали неймовірні та безцінні витвори мистецтва, а саме скульптура, музика, література та зокрема образотворче мистецтво. Всі ці види мистецтва супроводжують людство протягом його історії. Однак одним із головних проявів людського захоплення до покращення та вдосконалення світу є образотворче мистецтво.

Головним продуктом мистецтва, його універсальною мовною одиницею є художній образ. Вивченню теоретичних проблем побудови та інтерпретації художнього образу в мистецтві присвячено чимало культурологічних, мистецтвознавчих, психологічних, художньо-педагогічних та інших досліджень [3; 7; 12; 31; 63; 65].

Відповідаючи на актуальні соціально-історичні запити образотворче мистецтво виробило чимало жанрів зі своїми специфічними змістовими та формальними особливостями. Одним із таких жанрів, що набув значного поширення у сучасному мистецькому процесі, є натюрморт.

Багато митців прагнуть розкрити характер світу речей, вибудувати оригінальні і водночас зрозумілі художні образи в натюрмортах. З іншого боку слід відзначити широку популярність зазначеного жанру на різних рівнях опануванні образотворчості: від початкових класів закладів загальної середньої освіти – до спеціалізованих вишів, від перших кроків у мистецтві – до індивідуальної творчої практики досвідчених майстрів. Чимало науково-методичних праць присвячено дослідженню історії, теорії та методики створення художнього образу в натюрморті [10; 18; 37; 39; 54].

Проте варто зазначити, що у більшості спеціалізованих досліджень з методики створення натюрморту бракує цілісного підходу до побудови художнього образу в ньому. Актуальність обраної теми визначається

необхідністю вивчення та узагальнення психологічних, композиційних та художньо-формальних засобів створення художнього образу в натюрморті.

Мета: вивчення та апробація виразних засобів живопису у створенні натюрморту.

Об'єктом дослідження є натюрморт, як жанр живопису.

Предметом дослідження засоби створення художнього образу (на прикладі тематичного натюрморту).

Виходячи з мети, об'єкту та предмету дослідження нами поставлено наступні **завдання:**

- вивчення фахової літератури з теми дослідження;
- розкрити поняття художнього образу та визначити засоби його створення;
- вивчити формальні та змістові особливості тематичного натюрморту;
- обґрунтувати ідею, розробити та виконати живописний твір у жанрі тематичного натюрморту;
- дослідити психолого-педагогічні аспекти навчання учнів середніх класів створенню художнього образу;
- створити методичну розробку з виконання тематичного натюрморту учнями середніх класів.

Для розв'язання поставлених завдань було використано такі **методи дослідження:** теоретичний аналіз наукових літературних джерел, структурний аналіз для вивчення засобів створення художнього образу, історико-культурний метод для висвітлення історії розвитку натюрморту, методи конструктивно-просторового та композиційного аналізу для створення живописної роботи, методи абстрагування, порівняння, синтезу, конкретизації, узагальнення та інші.

Наукова новизна та практичне значення дослідження полягає в узагальненні й розробці структури засобів створення художнього образу, в

уточненні понять тематичного натюрморту та композиційної грамотності; в можливості використання матеріалів і висновків кваліфікаційної роботи у подальшій науково-дослідній практиці та освітньому процесі як закладів загальної середньої освіти, так і у фаховій підготовці студентів мистецьких спеціальностей. Крім того, оригінал виконаної творчої роботи та матеріали до нього мають самостійну художньо-естетичну значущість.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 56 сторінках, загальний обсяг роботи – 115 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ТЕМАТИЧНОМУ НАТЮРМОРТІ

1.1. Огляд джерел та термінології з теми кваліфікаційної роботи

Розпочинаючи працювати над теоретичною частиною кваліфікаційною роботою з теми «Засоби створення художнього образу в тематичному натюрморті» першочерговою задачею було провести аналітичну та дослідницьку роботу над пошуками методичних праць з педагогіки та психології, статей художників та мистецтвознавців, дисертацій та монографії різних вчених, письменників та митців.

Говорячи про натюрморт, насамперед треба дати визначення поняття мистецтво. Г. Сотська та Т. Шмельова у своїй праці «Словник мистецьких термінів», дали визначення поняття мистецтво, яке є однією із форм суспільної свідомості. Мистецтво є визначним видом людської діяльності, яке відбиває дійсність у конкретно-чуттєвих образах і, відповідно до певних естетичних ідеалів, відображає в образах реальну дійсність і бере участь у її історичному розвитку [57, с.30].

В процесі пошуку інформації та подальшого її відтворення, було виявлено, що особливим критерієм в духовному освоєнні світу являється мистецтво, до якого належать такі різновиди творчості, як літературне мистецтво, образотворче мистецтво, декоративно-ужиткове, сценічне, кінематографічне та музичне мистецтво.

Одним із головних видів в мистецтві, які базуються на відображенні реального світу в художніх образах на площині, є живопис, графіка або у просторі— скульптура, які наочно створюють картину тих елементів, що нас оточують, а саме природи, життя людини і які представляються наслідком людської фантазії, таким видом мистецтва є «образотворче мистецтво» [47, с.40].

Розглядаючи поняття «образотворче мистецтво» можна зазначити думку Д. Дідро, що: «... зовнішня подібність зображень є однією з необхідних умов існування цього типу образності, хоча нею не вичерпується, саме тому образотворчі мистецтва мають великий пізнавальний потенціал. Вони ґрунтуються на вивченні явищ реального світу, потребують для творення художності образу знання пропорцій, міри, кольорових відношень, а також технічних умінь» [40,с.50]. У роботі «Словник термінів образотворчого мистецтва» О. Шевнюк, зазначає, що на відміну від мистецтв, здатних по-різному розвивати події в часі, твори образотворчого мистецтва надають образу тої зримості, яка може бути сконцентрована в одному моменті буття [69,с.25].

Одним із завдань кваліфікаційної роботи став пошук найбільш влучного визначення терміну живопис. Проаналізувавши літературу, можна зробити висновок, що живопис є одним з головних видів образотворчого мистецтва, що ґрунтується на відтворенні зорових образів через нанесення фарб на тверду основу. Головною ознакою перетворювати поверхню на аналогічність різноманітних просторів, різноманітні виражальні засоби та широкі образні можливості, забезпечили живопису провідне місце в історії мистецтва [65, с. 43].

Окрім назви терміну «живопис» у сфері образотворчій діяльності існує поняття «малярство» як синонім живопис. У своїй праці «Українське малярство» М. Бритський зазначає, що мистецькою здібністю творити барвні образи дійсних і уявних предметів на будь-якій площині, викликаючи у глядача живу ілюзію реальної просторовості тих предметів та їх оточення, називали малярством. Малярством часто звать ще через те образотворчим мистецтвом або живописним [5, с.3].

Розглядаючи призначення та місце створення живописних творів, виділяються такі різновиди живопису, як станковий живопис, монументальний живопис та декоративно-прикладний живопис, причому

кожна з різновидів має свої особливості у змісті та формі, специфіку техніки і технології застосування мальовничих матеріалів.

Як можна зазначити, що визначення «жанр» вважається різноманітні форми та способи художньо-творчої діяльності людини. У мистецтвознавчій науці жанр мистецтва визначається відповідно до об'єкта зображення, якщо на полотні зображується обличчя чи постать людини, то воно належить до жанру портрета, якщо предмет– жанр натюрморт, а якщо природа– пейзаж. Також жанр називається характеристика художнього твору, компонентами якої є його змістовні та формальні особливості [21, с. 19].

Серед основних жанрів живопису можна назвати такі, як: історичний жанр, який зображує факти, моменти історії різних країн і епох; батальний жанр передає сцени битв; побутовий жанр зображує сюжети повсякденного життя; пейзажний є тим жанром, який зображує картини живої природи, в ньому розрізняють морський, гірський, фантастичний, ліричний, сільський, міський, космічний пейзажі; жанр натюрморт– ілюструє неживі предмети, а саме кухонне начиння, зброя, овочі, фрукти, рослини тощо; портретний жанр передає зображення людини, групи людей, нерідко художники люблять писати автопортрети або полотна із зображенням різних та близьких. Окремо можна виділити ще сюжетно-тематичний жанр і віднести сюди твори, предметом яких є міфи, сказання, билини, а також картини побутового змісту [66, с. 15].

Одним з розповсюдженим та відомим жанром живопису є натюрморт. З французької мови натюрморт, перекладався дослівно, як мертва природа. Насамперед натюрморт, як жанр образотворчого мистецтва присвячений зображенню квітів, посуду, їжі, напоїв та інших речей, котрі, як правило розташовуються на столі, у реальному побутовому середовищі і композиційно організовані в єдину груп у [20].

Ю. Ковалів та І. Ковалів у своїй роботі «Літературознавча енциклопедія: У двох томах» зазначають, що натюрморт, як жанр малярства, зображає зірвані

плоди, квіти, спійману рибу та здобич мисливців, пізніше додалися предмети, з часом букети квітів, композиції овочів, фруктів, посуд [27, с. 405].

Натюрморт може виступати як один з жанрів станкового живопису, як самостійний твір мистецтва. Але часто він є складовою частиною композиції жанрової картини. Успішне виконання натюрморту значною мірою залежить від авторського задуму, ідеї, вдалої комбінації розташованих предметів та підбору кольору [42].

При створенні будь-якої мистецького твору, самим головним в ньому є формування художнього образу, такий висновок можна зробити від роботи М. Васи́ка «Словник термінів і поняття з художньої культури», в якій зазначається, що художній образ це особлива форма естетичного освоєння світу, за якої зберігається його предметно чуттєвий характер, його цілісність, життєвість, конкретність, на відміну від наукового пізнання, що подається в формі абстрактних понять. Художній образ наділений своєю логікою, він розвивається за своїми внутрішніми законами. Життєвий матеріал, що лежить в основі твору, веде за собою, і художник іноді приходиться зовсім не до того результату, якого прагнув [7, с.52].

1.2. Художній образ як форма відображення дійсності в мистецтві та засоби його створення

Важливою задачею при дослідженні теми кваліфікаційної роботи стало вивчення поняття «образ» та «художній образ», дослідження їх властивостей та значення в образотворчому мистецтві, а також аналіз арсеналу засобів виразності, за допомогою яких створюється художній образ в тематичному натюрморті.

Розкриваючи поняття «образ», його можна розглядати як специфічну для літератури і мистецтва конкретно-чуттєву форму відображення дійсності. Звичний термін «образ» вживається у широкому та вузькому значеннях, а саме

у широкому значенні «образ» – це весь твір, у вузькому – це окреме слово або вираз.

Зауважимо, що спосіб і форма відображення дійсності в мистецтві, що має чуттєво-емоційну природу і здійснюється в творчому процесі художника визначається як «художній образ». Як зазначає у своїй роботі «Словник термінів образотворчого мистецтва» О.Шевнюк, що відображення оточуючої реальності в образах визначає специфічну природу мистецтва, орієнтовану, на відміну від наукового пізнання, на вираження особистісного емоційного ставлення до дійсності. «Художній образ» являє собою складний багатогранний феномен взаємодії об'єктивно існуючого і трансформованого творчим суб'єктивним світобаченням художника. Взаємопроникнення неповторності духовного світу автора та матеріальної конкретності реальних явищ дозволяє художньому образу виявляти ціннісні аспекти буття та їх глибинні смисли. Критерієм образності твору мистецтва виступає його художня виразність, що не пов'язана з умовністю або реальністю самого образу [69, с 60].

Розглядаючи інші твердження про визначення «художнього образу», можна зазначити таке визначення в роботі М. Васи́ка, «Словник термінів і поняття з художньої культури», що формою мислення у мистецтві виступає художній образ. «Вона представляється, як основа будь-якого виду мистецтва, а спосіб творення художнього образу – головний критерій приналежності до різних видів мистецтва. Образи виникають у свідомості людей під впливом рільної дійсності, сприйнятої за допомогою органів чуття. Вони є копією, відбитками дійсності. Образи зберігаються в пам'яті і можуть бути створені уявою. На основі образів пам'яті художник створює нову реальність – художній образ, який в свою чергу викликає у свідомості людей низку уявних образів. В художньому творі образ виступає на перший план і через нього пізнається значення, думка, ідея» [7, с.52].

Як зазначають О. Орлова та О. Орлов, художній образ є основою мистецтва, тканиною, з якої творяться усі види мистецтва. Художній образ поєднує у собі реальний світ і творчий задум митця, уявлення або ідею та конкретне її втілення у предмети, події, почуття. Для розуміння художнього образу важливий зміст, що у ньому втілений (ідея чи уявлення), а також засоби, які використовує митець для увиразнення образу (портрет, пейзаж, мова, вчинки тощо) [46, с. 100].

До повного розуміння художнього образу, можна класифікувати за такими чинниками, а саме за об'єктом змалювання, тобто відбувається відтворення та зображення образів-персонажів, наприклад персонажі М. Хвильовий в новелі «Я (Романтика)» чи образи-пейзажі, наприклад картина літнього поля в новелі М. Коцюбинського «Intermezzo»; художній образ відображається, як образи-речі, прикладом представляється предмети кухоль, віник, мотовило у повісті І. Нечуй-Левицького «Кайдашева сім'я»; образи-емоції, представляються як образ втоми у новелі «Intermezzo» М. Коцюбинського); також існують образи-поняття, наприклад як ганьба, честь, слава, обов'язок, доля; для розуміння образу-події притаманне розгортання конфліктів у тому чи іншому творі. Також виділяється образ-символ, прикладом якого слугує образ України в вірші Т. Шевченко «Доля» та образ-алегорія, який втілюється і різноманітних байках, притчах, прислів'ях, приказках, загадках, прикладом може слугувати образ вовка, який втілює зажерливість і тупість, лисиця втілює хитрість, а осел – упертість [8]. Таки же чином в різноманітних видах образотворчого мистецтва можуть відображатися вище перелічені класифікації.

Художній образ буває у трьох формах: образ-задум, образ-твір і образ-сприймання. У процесі переходу від однієї форми до іншої, особливо від образу-твору до образу-сприймання, можуть втрачатися певні риси образу-задуму. В художньому образі художник відтворює й ту частину або

форму об'єктивної реальності, яка знаходиться за межею безпосереднього чуттєвого сприймання твору мистецтва [34, с.600].

Охарактеризувавши один із головних чинників в мистецтві, як «художній образ» автор роботи «Образотворче мистецтво з методикою навчання» О. Малицька зауважує, що зміст художнього образу передається художньою формою, для створення якої автор використовує комплекс різних засобів виразності, а саме лінія, колір, фон, світлотінь, композиція, світло, фактура барвистої поверхні, виразність мазка, всі ці засоби відносяться як і до малярства так і до живопису; тембр, інтонація, ритм, артикуляція, динаміка, агогіка є невід'ємною частиною у музиці; метафора, епітет, гіпербола, антитеза супроводжуються в літературі [37, с.45].

Беручи до уваги дослідження теми кваліфікаційної роботи, дається тотожне розкриття до поняття «художні засоби», а саме «виразні засоби» або «виразність» це образне значення сукупності матеріальних засобів і прийомів художньої творчості, що реалізується митцем у конкретній формі твору образотворчі елементи та художні прийоми, які використовує художник для вираження змісту твору. Основними художніми засобами виразності образотворчого мистецтва є композиція, перспектива, пропорції, світлотінь, колір, ритм, форма, об'єм, штрих, лінія, мазок, фактура, формат. Сукупність характерних образотворчих засобів і специфіка їх застосування називається художньою мовою [54].

Таким чином можна зробити узагальнюючу структуру засобів створення художнього образу в живописному творі. Для зорового сприйняття була зроблена таблиця (Табл. 1.1.), за допомогою якої можна представити та охарактеризувати всі компоненти створення художнього образу, а саме блок прийомів уяви, блок композиційних складових та блок виразних засобів живопису.

Аналізуючи наведені в таблиці прийоми та засоби створення будь-якого художнього образів у творах мистецтва, ця таблиця дозволяє виділити такі

засоби виразності, які сприятимуть розвитку креативного мислення. Як можна зазначити, процеси уяви полягають у розумовому розкладанні вихідних уявлень на складові частини (аналіз) і подальшому їх з'єднанні у нових поєднаннях основні напрями розвитку педагогічної науки (синтез), тобто носять аналітико-синтетичний характер [39].

Таблиця 1.1.

Структура засобів створення художнього образу в живописному творі

ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ЖИВОПИСНОМУ ТВОРІ		
ПРИЙОМИ УЯВИ	КОМПОЗИЦІЙНІ СКЛАДОВІ	ВИРАЗНІ ЗАСОБИ ЖИВОПИСУ
<ul style="list-style-type: none"> • Аглотинація • Аналогія • Гіперболізація • Акцентування • Загострення • Схематизація • Типізація • Додача • Переміщення 	<ul style="list-style-type: none"> • Закони композиції • Принципи композиції • Правила композиції • Прийоми композиції • Засоби композиції 	<ul style="list-style-type: none"> • Колорит • Колір • Тон • Фактура • Прийоми та манера письма • Техніки і матеріали живопису

Першим прийомом у створенні художнього образу є аглютинація. Аглотинація це прийом створення нового образу шляхом суб'єктивного об'єднання елементів або частин деяких початкових об'єктів[44]. Шляхом аглютинації створено багато казкові образи, прикладом можна вважати - русалка, хатинка на курячих ніжках, кентавр, пегас, грифон і т. ін. (Рис. А.1.1)

Прийом аналогія– це процес створення нового, за схожістю з відомим. Так за аналогією з птахами людина винайшла літальні пристрої, за аналогією з дельфіном– каркас підводного човна тощо (Рис. А.1.2).

Гіперболізація виявляється у суб'єктивному перебільшенні чи применшенні розмірів об'єкта або кількості частин та елементів (Рис. А.1.3). Також можна зазначити, що гіперболізація передає збільшення образу реального об'єкта або кількісна зміна його частин.

Акцентування вважається, як суб'єктивне виділення і підкреслення якихось характерних для об'єкта якостей. Наприклад, якщо у прототипу героя художнього твору добре виділені окремі риси характеру, то письменник їх підкреслює ще більше. Таким прикладом можна вважати карикатурні нариси(Рис. А.1.4).

Загострення – акцентування якоїсь частини образу або певної властивості, унаслідок чого новий образ набуває особливої виразності (Рис.А.1.5). Адже створення цілісного художнього образу починається саме з фіксації характерних особливостей образу [66].

Прийом уяви, як схематизація дає з згладжування відмінностей між порівнюваними об'єктами, тому що цей прийом дає змогу позбавитись від зайвих і другорядних деталей, що перешкоджають утворенню нового образ (Рис. А.1.6) [44].

Натомість типізація представляється, як прийом узагальнення безлічі споріднених об'єктів з метою виділення в них загальних, повторюваних, істотних ознак і втілення їх у новому образі. Цей прийом широко використовується в художній творчості, де створюються образи, що відображають характерні риси певної групи людей, таких як соціальної, професійної, етнічної (Рис. А.1.7).

Також прийом додача полягає в тому, що об'єкту додаються не властиві йому якості або функції, прикладом є чоботи-скороходи, килим-літак (Рис. А.1.8). Прийом переміщення є суб'єктивне переміщення об'єкта в нові

ситуації, в яких він ніколи не був, не може бути взагалі, або в яких суб'єкт його ніколи не бачив (Рис. А.1.9)[8].

Перейдемо до аналізу наступної складової створенні художнього образу, є композиційні складові. Одним із фундаментальним засобом виразності при створенні будь-якого мистецького твору, можна вважати композицію. Композиція це, насамперед, розташування елементів живописного твору та насамперед вона зв'язана зі змістом картини і є засобом вираження задуму художника, головної ідеї твору [65, с.100].

Композиційну роботу художника над твором, зазначав теоретик мистецтва Є. Шорохов, можна поділити на дві стадії: перша – вираження ідейного змісту, загальне трактування живописно-художнього образу конструктивно-пластичними й декоративними засобами, з виявленням сюжетно-композиційного центру; друга – психологічна робота, що поглиблює ідейну, змістову сутність твору за допомогою узагальнення й типізації [59, с. 350].

Аналізуючи наукову літературу, можна дати висновки що до законів композиції. До них входять такі закони, як:

- перший закон симетрії вимагає точної відповідності в плані навантаження правої і лівої частин картини і передає спокій; порушення симетрії породжує динаміку, рух(Рис. А.1.10);

- другий закон ритму передбачає чергування одного і того ж предмета, руху, кольору(Рис. А.1.11).;

- третій закон композиції- підпорядкування другорядного головному, а четвертий закон виділення головного зорового та ідейного центру [55, с.20].

Наступним компонентом при створенні будь-якого композиційного твору є принципи побудови композиції, розглядаються такі принципи, а саме:

- принцип доцільності вживається коли композиція повинна створюватися з певною метою. Вона повинна так організувати форму, щоб успішно передавати заданий зміст, ідею, зміст;

- принцип цілісності (єдності): композиція повинна виглядати не як конгломерат з розрізнених частин, а як єдине зв'язне ціле;

Умови дотримання цілісності: жодна частина композиції не може бути вилучена без шкоди для цілого; частини композиції не можна поміняти місцями без шкоди для цілого; жоден новий елемент не можна приєднати без шкоди для цілого [63].

- принцип співпідпорядкованості: елементи композиції повинні бути впорядковані по важливості, за змістом. у композиції завжди можна виділити головне й другорядне, центр і периферію. частини композиції повинні бути нерівноцінні за змістом і значенню;

- принцип домінанти: у композиції повинне бути продумане місце домінанти. домінанта – це значеннєвий центр композиції, де зав'язується основна дія, виникають основні зв'язки. інші назви домінанти – сюжетно-композиційний центр, значеннєвий центр;

- принцип пропорційності: лінійні співвідношення елементів композиції повинні бути гармонічні й відповідати змісту. лінійні співвідношення – це співвідношення розмірів предметів і їх частин – по відношенню друг до друга, до всієї фігури в цілому й навколишньому простору.

Принцип рівноваги: повинен бути продуманий баланс елементів композиції. Рівновага (баланс) композиції – це збалансованість візуальних елементів форми щодо умовної осі форми (центру або площини) [54].

Для написання картини художник користується такими типами композицій, а саме горизонтальна, використовується, як засіб вираження відносного спокою картини; діагональна композиція – виражає рух, динаміку; за допомогою змішаною композицією створюється відношення, коли горизонтальне поєднання з діагональною; пірамідальною – будується за принципом трикутника. На вершині – головне, а в основі – другорядне. Пірамідальна композиція передає велич або особливу значимість головних людей або подій [40].

При створенні будь-якого творчого та мистецького твору, головним прийомом слугує композиційний центр (Рис. А.1.12). Адже в процесі створення твору, необхідно визначити, що буде головним в картині і як виділити це головне, тобто, сюжетно-композиційний центр, який часто також називають «смісловим центром» або «зоровим центром» картини. Композиційний центр включає сюжетну зав'язку, основну дію і головних дійових осіб. Композиційний центр повинен, в першу чергу, привертати увагу.

Композиційний центр є не тільки складовою в побудуванні живописних творів, а ще в він використовується й у графіці, скульптурі, декоративному мистецтві, архітектурі (Рис. А.1.13). Такими прикладами є майстри Відродження, які вважали за краще, щоб композиційний центр співпадав з центром полотна [37].

Розмір композиційного центра картини не повинен бути великим відносно формату картини, щоб не виступати з нього. Композиційний центр малого розміру поглинається в просторі великого формату. Тому хороша композиція повинна бути побудована так, щоб розмір картини, головних і другорядних образів відповідав тільки даному формату художнього твору і не потребував зміни його при сприйманні глядачем картини [31].

Один із виразних засобом в композиції є перспектива. Перспектива наука про те, як на площині картини досягти відчуття глибини простору. Як можна зазначити, закони перспективи були відкриті в епоху Відродження. При пошуку інформації, було виявлено види перспектив у живопису, а саме лінійна передає перспективні скорочення ліній, якими створюється форма предметів, передає глибину відкритого простору (зображення потяга, колій); за допомогою повітряної перспективи, відбувається передача зміни кольорів, чіткості контурів предметів, з урахуванням впливу повітря на них. Повітря має густину, сухість і вологість і це впливає на кольори і контури предметів. Вдалині предмети здаються розмитими, а натомість на передньому контурі – кольори чіткі, не розмиті. Та останнім видом перспективи, можна вважати

тонова перспектива, яка створює глибину простору за допомогою тону, кольору. Предмет які знаходяться до читача ближче – пишуться теплими кольорами, чіткими, а віддалення – бурими, сірими [28, с.200].

Останнім блоком у структурі створення художнього образу можна вважати всі компоненти, що складають сам живопис, тобто його виразні засоби. В допомозі в створенні будь якої живописного твору, допомагає колорит, як поєднання кольорів в картині. Кольорова гармонія в якій досягається певна єдність. Колорит – це душа живопису, ним художник передає головну ідею картини, викликає певний настрій, настрої героїв і свій настрій при написанні картини [16, с.15].

Як можна зазначити як і в інших жанрах живопису так і в натюрморті розрізняються за зближеними та контрастними кольорами (Рис. А.14.15). Також розрізняють за колоритом– теплий, холодний. (Рис. А.16.17). Розрізняють по освітленості (пряме освітлення, бічне освітлення, проти світла); за місцем розташування (натюрморт в інтер'єрі, в пейзажі); за часом виконання (короткостроковий– «наліпок» і довгостроковий– багатогодинні постановки); по постановці навчальної завдання (реалістичний, декоративний тощо) [43].

Наступним та, насамперед, одним із головним виразним і емоційним засобом в живописі є колір. За допомогою кольору, передається краса й багатство барв навколишнього світу. Різноманітні предмети довкілля відрізняються один від одного не тільки матеріалом, величиною та формою, а й кольором. Таким чином колір постає одною з невід'ємних ознак будь-якого предмету, причому дуже мінлива. До засобів виразності живопису входять колір, колорит, світло-тінь, малюнок, композиція, перспектива. Розглядаючи засіб, як колір, можна зазначити, що це головний елемент виразності у живописі [53].

Колір створює цілісні уявлення про матеріальні якості предметів і явищ навколишнього світу (передає шовк, атлас, дерево, хутро, мережива,

кришталь). Створює враження про їх фактуру і забарвлення, про стан як психічний та і фізичний. Колір це явище постійно змінне, в природі залежить від погоди, часу доби, пори року, вологості повітря. Кольори характеризуються такими властивостями як: тоном – те що відрізняє колір від кольору, насиченістю, ароматичністю і ароматичністю (сірий, білий). Кольори бувають холодні й теплі [54].

Елемент, який безпосередньо пов'язаний з законами колориту є тон. Тон у мистецтві – це сила світла, що діє на предмети. Кожен предмет у картині освітлюється, кожен предмет у картині має і свій колір. Колір ми зазвичай легко можемо назвати і запам'ятати. Запам'ятати тон набагато складніше. Він залежить від мінливого світла, форми предмета і не може бути визначений так само точно, як і колір. Одним з засобів виразності в живопису є світлотінь, яка виконує передачу освітлення предметів за допомогою світлих і темних тонів. Нею художник передає: 1) об'єм предметів; 2) глибину простору (світліші на передньому, темніші на задньому); 3) композицію: світлом виділяє головне, а в тінь заховує другорядне [31].

Фактура це характер поверхні: гладкість, шорсткість, рельєфність. Фактурні показники несуть в собі певні риси композиційного засобу, хоча не так явно як, припустимо, ритм і колір. Фактурою художник завершує композицію. Фактура широко використовуються скульпторами, архітекторами, дизайнерами. У живописі вона відіграє допоміжну роль [1].

В подальшому дослідженні жанру натюрморт, було розглянуто фактуру барвистої поверхні, а саме в яких матеріалах та техніках створювалися художні твори. Розглядаючи перший матеріал, для аналізу, було вибрано акварель. Акварель – техніка живопису, що використовує спеціальні акварельні фарби, які при розчиненні у воді утворюють прозору суспензію тонкого пігменту, що дозволяє створювати ефект легкості та прозорості у колірних переходах. Акваріальні техніки поділяються на: акварель по-сухому; акварель по-мокрому; комбінована (змішана) техніка; багатошарова техніка

(лесування), яка використовується (Рис. А.18.19) Як зрозуміло з назви, акварельні фарби наносять пошарово. Роблять це прозорими мазками від світліших до темніших фарб. Фарби у різних шарах не змішуються, адже попередній шар має повністю висохнути перед нанесенням наступного. Так кольори виходять більш насиченими, а картини – більш реалістичними [2].

В процесі навчання чи створені натюрморту, також використовують такий матеріал, як гуаш. На відміну від акварелі, гуашеві фарби не прозорі. Гуашева фарба для живопису, виготовляється на рослинних клеях із домішкою білил, унаслідок чого фарби, висихаючи, стають матовими, їх тон світлішає.

Працюючи та використовуючи гуашеві фарби можна не тільки на папері, але і на ґрунтованому полотні, на тканині, картоні, фанері. Також гуашеві фарби мають такі ж технічні можливості, як і у акварелі так і у олійному живопису (Рис. А.1.). Гуаш широко застосовується в декоративному живописі, при виконанні різних ескізів. Дуже часто використовують його для кольорових начерків [45]. Гуаш зручний в роботі і, що важливо, дає можливість вносити виправлення в процесі роботи. Висохле зображення, зроблене гуашшю, злегка світліше вологого, що робить складним підбір кольору. Основа також може бути чутливою до утворення тріщин, якщо накладена занадто товсто [16].

Розпочинаючи вивчати одного із самих відомих та поширених матеріалу в живопису, а саме олійного живопису, акрилові фарби більш придатні для початкового етапу оволодіння олійними фарбами (Рис. А.1.20). Акриловий живопис, насамперед, це швидко висихаючі фарби, які можна використовувати прямо з тюбика, як масляні фарби, або розбавляти водою, як акварель. Вони пропонують художнику широкий діапазон текстур, кольорів і технік. Акрил відносно нещодавно з'явився у творчому арсеналі художників і дуже швидко склав конкуренцію традиційним масляним та акварельним фарбам [25].

Як можна наголосити, особливою популярністю серед багатьох всесвітньо відомих художників, як минулих століть, так і нашого часу, являється олійний живопис. Олійний живопис — різновид художньої техніки

з використанням фарб на органічній олії, яка здатна добре сохнути і утворювати тривалі плівки на поверхні [39].

В олійному живопису також притаманні технічні особливості, як і у гуаші так у акриловому живопису. Однак, можна визначити основні технічні прийоми, а саме серед них є лесуванням, так називається технічний прийом нанесення тонкого прозорого або напівпрозорого шару фарби на ґрунт або інші, як правило, уже просохлі шари фарб, розраховуючи на просвічування нижнього шару (Рис. А.1.21). Також є технічний прийом лесування в затемненні, при якому прозорий по всій товщині шар фарби наноситься у затемненні на більш світлу підкладку, тобто основу, з розрахунком на просвічування нижнього шару. Цей прийом допомагає вирішити завдання узагальнення всього зображення або плями, моделювання форми в межах плями, збагачення плями відтінками, підкреслення або пом'якшення фактури [41].

Наступним технічним прийомом, вважається пастозне письмо (Рис.А.1.22). Пастозне письмо використовується, коли художник працює непрозорими, товстими мазками акрилової або олійною фарбою, зберігаючи рельєфний малюнок від слідів кисті— це називається корпусні або пастозна техніка живопису. За виконання такий спосіб є повною протилежністю лесуваннями. Масляна фарба часто застосовується прямо з тюбика. Принцип роботи в олійного живопису передбачає, що нижні шари фарби повинні бути сухі або менш забезпечені маслом, ніж верхні. Змішування кольору і потовщення з кожним шаром на полотні проводиться так, щоб збережеться баланс і нижні шари вбирали масло зі свіжого, нового шару [46].

1.3. Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва

Продовжуючи аналітичну роботу над розкриттям одного із компонентів дослідження, а саме натюрморт, можна зазначити, що натюрморт один із жанрів образотворчого мистецтва, присвячений відтворення предметів

побуту, фруктів, овочів, квітів. В образотворчому мистецтві натюрмортом прийнято називати зображення неживих предметів, об'єднаних у єдину композиційну групу. Натюрморт може мати як самостійне значення, так і бути складовою частиною композиції жанрової картини.

У натюрморті виражається відношення людини до навколишнього світу. У ньому розкривається те розуміння прекрасного, яке властиве художникові як людині свого часу. Завдання художника, який зображує натюрморт, представляє собою завдання передати колористичну красу навколишніх людини предметів, їх об'ємну і матеріальну сутність, а також висловити своє ставлення до зображуваних предметів.

Однак все ще існує стереотипне ставлення та уявлення про те, що натюрморт може представляти собою тільки як інструмент для навчальних постановок з примітивними задачами та ідеями. Натюрморт сформувався як окремий жанр живопису лише XVII столітті, але люди здавна зображували навколишні предмети на картинах і стінах. На храмах і гробницях Стародавнього Єгипту, Греції та Риму, початкові задуми, для створення натюрморту, з'являвся серед сюжетів підношення дарунків богам. Невідомі художники не намагалися зобразити їх максимально реалістично, але прагнули чітко окреслити важливість кожного намальованого предмета.

У статті «Сучасний розвиток жанру «натюрморт» в образотворчому мистецтві» І. Пінчукова, зазначає, що натюрморт може виступати як один з жанрів станкового живопису, як самостійний твір мистецтва. Але часто він є складовою частиною композиції жанрової картини. Успішне виконання натюрморту значною мірою залежить від авторського задуму, ідеї, вдалої комбінації розташованих предметів та підбору кольору [11].

Задовго до того, як натюрморт перетворився на самостійну галузь художньої творчості, він був невід'ємною частиною будь-якого значного живописного твору. Можна визначити, що натюрморт є одним з найбільш змістовних жанрів образотворчого мистецтва. Таким чином, існує кілька видів

натюрмортів: а саме: сюжетно-тематичний; навчальний; навчально-творчий; творчий [13].

За мотивами існує розмежування у жанрі натюрморту, так звані піджанри, а саме: квітковий, тоновий, кухонний, рибний, накритий стіл, обманка, ванітас тощо.

Одним із найулюбленіший жанр багатьох живописців є квітковий натюрморт, адже розмаїття форм і кольорів квітів дає змогу передати багатство світу природи, її неперевершену красу. У голландському живопису піджанр «квітковий натюрморт» з'являється, як самостійний жанр у творчості митця 17 століття Амброзіуса Босхарта Старшого (Рис. А.1.23.). Як можна зазначити, популярність квітового натюрморту зумовлена побутом тих часів — з безліччю кімнатних рослин в інтер'єрі будинків та садками навколо них. На полотнах Босхарта поруч із букетами квітів часто зображені ящірки, метелики, мушлі оригінальної форми та забарвлення (Рис. А.1.24.).

Також одним із піджанром натюрморту, можна вважати тональний натюрморт, який вперше з'являється як самостійний, в період Голландського мистецтва. Більшість картин в піджанрі тональний натюрморт були написані у приглушених тонах з переважанням сірих або коричневих кольорів (Рис. А.1.25.).

Так званий «кухонний натюрморт» зображувався на багатьох роботах поряд з неживими предметами зображені сцени із повсякденного життя (Рис. А.1.26.). Також до кухонного піджанру належали інші різновиди натюрморту, а саме «рибний натюрморт» чи рибний ринок – популярний сюжет серед творів фламандського художника 17 ст. Франса Снейдерса, та піджанр натюрморту «накритий стіл» майстри, якого на полотнах зображали традиційні продукти і делікатеси (Рис. А.1.27.).

Піджанр натюрморту «обманка» – це картини, які створювали у глядачів ілюзію тривимірності, намальовані предмети було надзвичайно важко відрізнити від справжніх (Рис. А.1.28.).

Також ще одним із відомих різновидом в натюрморті, вважається «ванітас» (Рис. А.1.29). «Ванітас» – це піджанр живопису епохи бароко, алегоричний натюрморт, в якому центром художньої композиції є череп людини. «Ванітас», як популярна тематика живопису, був найбільш поширений в Нідерландах і Фландрії в період з середини XVI до середини XVII століть [71].

Твори цього піджанру в алегоричній формі символізують крихкість людського життя, марність будь-яких задоволень та неминучість настання смерті. Можна відмітити, що у книзі «Еклезіаста», авторство якої приписується мудрому давньоєврейському цареві Соломону, є вираз – «vanitas vanitatum omnia vanitas» – «Наймарніша марнота, сказав Проповідник, наймарніша марнота, марнота усе!» [72].

«Ванітас», як і інші піджанри натюрморту, тісно пов'язаний з алегорією. Кожен предмет, зображений на картині, має символічне значення, а саме, в більш-менш закритій формі, показує спостерігачу тлінність людського життя. Як можна спостерігати, в натюрморту «ванітас», дуже рідко зустрічаються зображення людських постатей, а всілякі об'єкти, здебільшого, розташовані хаотично [63].

На полотнах «ванітас» кожен на перший погляд хаотично розташований предмет має свою символіку та значення того, що митці хотіли передати через свої творіння. Так, наприклад, череп символізує нагадування про неминучість смерті. Подібно до того, як портрет є лише відображенням колись живої людини, так і череп є лише формою колись живої голови і глядач повинен сприймати його як «відображення», що найвиразніше символізує тлінність людського життя.

Гнилі фрукти є символом в'янення життя, настання старості, а стиглі плоди навпаки символізують родючість, достаток, в переносному сенсі багатство та добробут. Квіти та зів'ялі квіти у досліджуваному піджанрі натюрморту – символ швидкоплинності життя, любові та еротичності, символ

смертного гріха лінощів, символ необдуманості, безвідповідальності та нерозумного поводження з дарованим Богом станом [24].

Зелені гілки та паростки зерна символізують про кругообіг життя та його відродження після смерті; погасла свічка – символ покинутої людської душі; карти, кістки, шахи – алегорія пристрасті до азартних ігор, отримання сумнівних задовольень; дзеркало – символ марнославної гордині, примарності буття; розбитий і порожній посуд – відсутність життєвої енергії; пісочний годинник – швидкоплинність часу; музичні інструменти – ефемерність веселого розгульного життя; гроші та коштовності – багатство; глобус, корона чи скіпетр – земна влада; книги – марність знань; медичні інструменти – нагадування про людські хвороби [35].

Висновки до розділу 1

Отже, в ході аналізу та пошуку наукової літератури, було ознайомлено з основними термінами та поняттями дослідження, зокрема визначеннями «мистецтво», «образотворче мистецтво», «живопис», «жанр», «художній образ», «натюрморт», «художні засоби», оскільки вони є ключовими для тематики теоретичної частини кваліфікаційної роботи.

В процесі пошуку розкриття поняття «художнього образу», була проведена аналітична та пошукова робота для створення наочного матеріалу, а саме таблиці, яка представляє структуру засобів створення художнього образу живописному творі. До таблиці входять прийоми уяви, композиційні складові та виразні засоби живопису.

Також було розкрито поняття натюрморт, як жанр образотворчого мистецтва, його різножанровість та вивчено формальні та змістові особливості тематичного натюрморту.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ

2.1. Зародження ідеї твору та пошук його художньо-образного рішення

Практична частина кваліфікаційної роботи від перших кроків зародження ідеї майбутнього твору та до подальшому розвитку його відбувалося поступово. Зокрема було визначено вид образотворчого мистецтва, що дозволить ефективно розкрити ідею, а саме живопис, адже він є найбільш змістовним та багатим за виразними засобами видом образотворчого мистецтва.

Серед різнобарвності жанрів живопису було вибрано натюрморт, тому що натюрморт, зазнавши протягом історії різні миті злетів та падінь, залишався одним із провідних жанрів в творчості митців. Особливістю натюрморту є те, що в ньому художник не просто зображає предмети, але за їх допомогою виражає своє уявлення дійсності та вирішує різноманітні естетичні задачі. Митці натюрморту при створенні художнього твору немовби розглядають його частини зблизька, виокремлюють деталі, подають їх крупним планом, komponують у певному порядку, створюючи таким чином середовище нової реальності. Також при виборі натюрморту було взято до уваги вже наявний досвід виконання художніх творів в цьому жанрі під час навчання в Криворізькому державному педагогічному університеті.

До реалізації вибраної теми кваліфікаційної роботи «Засоби створення художнього образу в тематичному натюрморті», початковою ідеєю було пов'язати тему дослідження з тематичним натюрмортом, який зображує конкретно вибрану професію в образній формі.

Як можна зазначити, задум – це те, з чого починається створення будь-якого твору мистецтва, чи то картина, книга або фільм. Творчий задум

вважається хаотичним елементом у створенні будь-якого твору. Задум може зародитися в голові письменника, поета чи художника абсолютно раптово, а часом уникає творця роками і навіть десятиліттями [37].

Так як початковий задум полягав у тому, щоб трансформувати в натюрморт-професію робоче місце фантастичних чи містичних персонажів, таких як алхімік чи відьма (Рис. Б.2.1). Таким чином паралельно проводилися пошуки інформації хто такий алхімік і що саме по собі таке алхімія та характеристики відьми [26; 50]. При створенні художнього образу були виявлені та в подальшому задіяні такі прийоми уяви як аналогія, загострення, схематизація та ін.

Поступово в ході роботи змістове наповнення нашого натюрморту зазнало подальшого розвитку. Від містичної атрибутики творча зацікавленість була зміщена в бік живописного натюрморту – «ванітасу». Цей піджанр натюрморту був обраний, адже на полотнах «ванітас» кожний на перший погляд хаотично розташований предмет має свою символіку та значення того, що митці хотіли передати через свої творіння. Так, наприклад, череп символізує нагадування про неминучість смерті. Подібно до того, як портрет є лише відображенням колись живої людини, так і череп є лише формою колись живої голови і глядач повинен сприймати його як «відображення», що найвиразніше символізує тлінність людського життя. Теоретичні дослідження з цього напрямку оприлюднено в наукових працях в збірці студентів факультету мистецтв- «Актуальні проблеми мистецькопедагогічної освіти».

Композиція є основою будь-якого твору мистецтва, що надає йому єдність та цілісність. Окрім того, за її допомогою морально-художні погляди автора отримують гармонійне втілення. Композиція має свої закони, що складаються в процесі художньої практики. Мова йде про сюжетну композицію для художника, про окремі прийоми, за допомогою яких досягається найбільша виразність картини. Зупинимося на взаємовідносинах двох понять: сюжет й зміст. Під сюжетом варто розуміти те, що безпосередньо

зобразив майстер у своєму творі. Сюжет, образно кажучи, знаходиться на поверхні айсбергу, а зміст – його глибинна частина. Один і той самий сюжет сотні людей сприймають й розуміють по-різному, тобто створюють свою версію змісту. Безумовно, право вибору залишається за художником, який засобами живописної композиції розкриває перед глядачем усю багатогранність змісту.

Написання картини проходить цілий ряд формальних пошуків на стадії ескізів. Суттєве значення має вибір розміру, який визначає подальший шлях й об'єм роботи. Цей момент дуже важливий, тому що тут слід тонко відчутти взаємозв'язок змісту, будови, сили й тональності звучання композиції. Поруч із вибором розміру на стадії ескізів йде пошук характеру формату твору із урахуванням особливостей зору.

Пошуки шляхів реалізації ідей «ванітасу» та напрацьований ескізний матеріал поступово привели нас до задуму створення тематичного натюрморту з розкриттям професійного робочого місця художника. Таким місцем мав стати типовий фрагмент майстерні з відповідною атрибутикою. Наступними задачами також стали вирішення композиції твору, пошук виразного колориту, відбір відповідного тематичного та символічного наповнення майбутнього натюрморту за для повного розкриття поставлених задач та, насамперед, остаточного живописного вирішення вибраного художнього образу. Адже створення та реалізація усіх сказаних чинників є головною задачею у створенні художнього образу.

2.2. Робота над композиційним пошуковим матеріалом

Продовжуючи роботу над створенням майбутнього твору було проведено композиційні пошуки та розроблено на їх основі варіанти композиції до майбутнього твору з урахуванням композиційних законів та принципів, зокрема створено значну кількість різноманітних нарисів, ескізів

та етюдів. Таким чином проведена робота мала первинний сенс та стала стійким підґрунтям для подальшої реалізації задуму.

При будь-якій розробці художнього образу та створенні мистецького твору головним елементом є створення ескізів. Як можна зазначити, ескіз це підготовчий нарис, що фіксує задум художнього витвору чи окремої його частини в найхарактерніших рисах. В живописі це здебільшого вільно виконаний малюнок з багатьох хаотичних та кривих ліній. Швидкість та свобода щодо дотримання багатьох правил дозволяють в ескізі художникові критично оглянути свої задуми і довести кожен елемент до бажаного результату, перш ніж увічнити його в остаточній роботі. Через це робота над ескізом є плідним засобом для створення живописних творів [49].

Як можна зазначити, у живописних художніх творах використовують колір і малюнок, світлотінь, виразність мазків, фактури, композиції, що дозволяє відтворювати на площині різнобарвне багатство світу, об'ємність предметів, їх якість, матеріальну своєрідність, просторову глибину й світлоповітряне середовище [39]. Накопичення творчого матеріалу складався з вже існуючих знань пов'язаних зі створенням художнього образу. Першочерговим задумом були розроблення концепції тематичного натюрморту з елементами предметів, які б зображували робоче місце конкретної професії, а саме робоче майстерню художника. Ці постановки були зроблені на підвіконні та в більш замкнутому просторі, для пошуку композиційної побудови так і для пошуку кращого освітлення предметів (Рис. Б.2.2) Невеликі етюди були зроблені в швидкому темпі за для того, щоб встигнути вловити тонові співвідношення яке дає природне світло (Рис. Б.2.2)

В процесі накопиченні матеріалу розробляється ще різноманітні нариси та етюди з простими композиційними постановками(Додатки). Також в учбовому процесі за допомогою дисципліна образотворчого циклу , як спеціалізація у творчих майстернях, створювалися ескізи та етюди для подальшої реалізації практичної роботи (Рис.Б.2.3)

Остаточним вирішенням на основі напрацьованого пошукового матеріалу було пов'язати тематику й символи життя та смерті, з таким різновидом виразних засобів освітлення предметів, як контражур. Контражур, з французької мови – проти денного світла, визначається, як освітлення в будь-якому творчому витворі мистецтва, при якому джерело світла розміщується позаду об'єкта і є дуже сильним або близько розташованим [27].

Таке освітлення створює лінію світлового контуру, що може розширюватися при збільшенні інтенсивності або віддаленні джерела світла від об'єкта. Художники використовують підсвічування в тих умовах, коли необхідно передати чіткий контур об'єкта, а не його форму, наприклад, при фотозйомці силуетів [45]. Саме таке художнє вирішення було задіяно в створенні атмосфери для художнього образу, де за допомогою контражурного освітлення та простору поза вікном, з'являється символічний сенс. Символічний сенс обумовлений вибраною порою року, а саме осінню. Адже осінь символізує не тільки час завершення пори року, як життєвого циклу, а ще як часом підбиття життєвих підсумків (Рис.Б.2.4,– Б.2.6; Б.2.8.–Б.2.9).

Після того, як було затверджено тематику майбутнього мистецького твору, а саме постановку в контражурі, було почато розробку ескізів та етюдів. Це були пошукові у вигляді графічних нарисів та ескізів для композиції побудови, яка була б основою в створенні художнього образу (Рис.Б.2.10 – Б.2.14).

Поступово розроблялися композиція начерки та етюди, які повинні знаходитися на підвіконні з урахуванням поставлених задач. Також не потрібно було забувати і про постановку з використанням предметів як і для натюрморту ванітас так і для атрибутів мистецтва, а саме книжки зображуються як символ знання, навчання або навпаки марність знань; сухі та живі квіти є символом швидкоплинність життя, любові та еротики, символ смертного гріха лінощів, символ необдуманості, безвідповідальності; цілі та розрізані фрукти – символізують родючість, достаток, в переносному сенсі –

багатство та добробуту. Драпери додані, як пластичний елемент, який відіграє контрастну роль до штучних форм доповнюючи їх. Також турка з чашкою, в якій щойно налита кава, зображується в композиційній побудові, як присутність господаря, який відійшов від свого робочого місця, і який залишив відчуття конкретики моменту. Таким чином проводиться паралель між протистояння вічного і миттєвого у житті людини (Рис.Б.2.15 – Б.2.16).

Наступними символічними елементами є ранкове сонячне освітлення, а саме початок дня, яке уособлює життя, творчого шляху, на противагу йому заражується за вікном – узагальнений осінній пейзаж, де осінь – символ завершення певного етапу року, життя, момент підведення підсумків (Рис. Б.2.17). Таким чином наглядно представляється ідея контрасті, як протистояння початку і завершення.

Також для пошуку композиції було задіяно цифрові технології для швидкого створення варіантів композиції майбутнього твору. В процесі їх створення були задіяно вже існуючі ескізи, які були більш влучними та вдалимими. Результатом стало кольори ескіз виконаний в діджитал програмі, і який в подальшому слугував кольорово-тональним пошуковим матеріалом (Рис. Б.2.18). На основі його написано ще низьку інших цифрових етюдів з урахування композиційних прийомів та насамперед, з урахуванням побудованої ідеї задуму (Рис. Б.2.19). Використовуючи накопичені художні матеріали, такі як нариси та ескізи, всю увагу було приділено створенню картону.

Як можна зазначити, картон – це допоміжний лінійний або тональний малюнок, що виконується в розмірі майбутнього твору живопису. Робота над картоном становила таку ж значну роль, як і при створення пошукового матеріалу. Адже виконання картону як в композиційному, так і в тоновому аспекті буде слугувати головним допоміжним матеріалом при написанні живописного твору.

Картон вимальовується вуглем або олівцем чи в два олівці – білий і чорний, зроблений на папері або на ґрунтованому полотні, з чого вже пишеться картина фарбами. Спочатку подібні малюнки робилися виключно для фресок (товстий папір, на якому робився малюнок, проколювався по його контуру, накладался на ґрунт, приготований для фрескового живопису, і посипався вугільним порошком по проколюванню, через що на ґрунті утворювався слабкий чорний контур) [37]. Для спрощення процесу перенесення зображення нами було використано напівпрозорий папір, що дозволяє зменшити витрати часу (Рис. Б.2.20) При завершенні картону з урахуванням усіх складових була почата робота над головною роботою.

2.3. Етапи виконання тематичного натюрморту

В процесі виконання практичної частини кваліфікаційної роботи, а саме створення художнього твору, було задіяно всі накопичені матеріали та задуми з теоретичної частини. Важливим компонентом у створенні роботи служить зроблений картон. Завдяки ньому розпочалися перші етапи створення тематичного натюрморту.

Першим етапом стала підготовка полотна для майбутнього твору з використанням імприматури. Імприматура – це ізолюваний ґрунт, який має велике значення для організації живописних шарів. Вона задає загальний колористичний і тональний стан картини, живописне й фактурне середовище, а товща фарбового шару імприматури бере на себе роль амортизатора, що знімає напругу з наступних шарів і зменшує їхню рухливість [14].

Як у різновидів живописної площини, так і в інших його видах імприматура вводиться як один із структурних елементів зображення предметів або живописного середовища у якості: найяснішого (загальне світло); середнього тону (загальна півтінь); найтемнішого (загальна тінь); загального предметного кольору зображуваної групи предметів; у якості об'єднуючого колірною тону в картині; як колірний тон, що задає загальну

світлоту роботи; як тло, з наступним вписуванням у це середовище інших об'єктів на інших етапах роботи (тло на всій картинній площині, наприклад небо в пейзажі); як фактурне середовище.

Після того як фарба на полотні застигла почалася робота над наступним етапом та точним перенесенням лінійно-тонового малюнку за допомогою кальки на полотно (Рис. Б.2.21). Адже варто обережно переносити малюнок на оригінальне полотно без втрати композиційної єдності.

Наступним етапом було тонова підмальовка для розмежування світла та тіней на тонового співвідношення предметів. Підмальовок здійснюється як і сама робота олійними фарбами, а саме за допомогою такої олійної фарби, як умбра палена (Рис. Б.2.22).

Таким же чином продовжувалася робота над наступним етапом, коли вже на підсохлій поверхні наноситься кольоровий підмальовок для поступової побудови кольорово-тональних відношень. Наступні етапи включали до себе моделювання предметів натюрморту з урахуванням зон освітлення та плановості. Написання пейзажного фону за вікном з мінімальною деталізацією дозволило підсилити відчуття просторовості у творі та створити тональний і кольоровий контраст з натюрмортом. На завершальному етапі роботи було здійснено узагальнення периферії та акцентування композиційного центру (Рис. Б.2.23)

Художнє обрамлення виконаного твору вирішено було виконати у вигляді стриманого за профілем багету бронзового кольору, відтінок якого дозволив об'єднати кольорові плями і підкреслити основні акценти.

Висновки до 2 розділу

При виконанні практичної частини кваліфікаційної роботи, було обґрунтоване вирішення в виборі ідеї та подальшої її реалізації. Підсумовуючи аспекти вище зазначені у другому розділі, при створенні художнього образу було розроблено низьку пошукових матеріалі, з яких

склалися як і нариси, ескізи, етюди та картон. Головним етапом при створенні мистецького твору було зародження та поступове розвинення ідеї та задуму, так як вони вважаються головними складовими у створенні будь-якого мистецького твору.

На основі отриманих знань, умінь та навичок, в процесі створення твору та пошуку художнього образу було задіяно низьку засобів виразності, які були задіяні протягом усього створення тематичного натюрморту, такими засобами були прийоми уяви, які слугували каталізаторами у створенні задуму, іншими засобами при створенні як і ескізів, етюдів так і головного твору, є композиційні складові які слугували при побудові картини. Також при створенні етюдів та кваліфікаційної роботи були задіяні живописні засоби виразності, які склали головну роль при створенні живописного твору.

РОЗДІЛ 3

НАВЧАННЯ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ СТВОРЕННЮ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ НА ОСНОВІ ТЕМАТИЧНОГО НАТЮРМОРТУ

3.1. Розвиток уяви учнів середніх класів

Набуття умінь і навичок з предмету «мистецтво» формує в учнів художній спосіб пізнання світу, дає систему знань і ціннісних орієнтирів з урахуванням своєї художньо-творчої діяльності та досвіду. У роботі «Естетично ціннісний розвиток особистості в навчально-виховному просторі закладу освіти: теорія і практика» Л. М. Михайлова представлено задачі навчання з предмету Мистецтво, що мають на меті:

- виховати в дітей художньо-естетичне ставлення до навколишнього світу- це передбачає наявність таких особистісних якостей, як відчуття краси та гармонії, здатність відгукувати на різноманітні прояви естетичного у навколишньому світі, вміння помічати прекрасне у спостережуваних явищах та його усвідомлювати і таким чином сформувати художньо-виразні навички при створенні художнього образу в живопису, графіки, декоративно-ужитковому мистецтві, скульптурі, дизайну.

- розвивати специфічні для художньо-творчого процесу універсальні якості особистості як основу для розвитку її творчого потенціалу, художньо-творчу уяву, оригінальне, нестереотипне асоціативно-творче мислення, художньо-образні якості зорового сприйняття, спостережливість, зорову пам'ять тощо.

- формувати вміння до продуктивної художньої творчості; формулювати знання для змоги створювати художній образ, оригінальну композицію мовою того чи іншого виду образотворчого мистецтва;

- оволодівати основами художньо-образної мови і виражальними можливостями художніх технік, що дасть змогу досягти свободи вираження у творчості [67].

Як було з'ясовано в ході попереднього дослідження, художній образ є комплексним багатоаспектним феноменом, тож опанування засобами його створення також має бути вибудоване з урахуванням конкретних аспектів. Зокрема можна виділити три напрямки для реалізації навчальних задач, а саме: розвиток уяви учнів, формування їх композиційної грамотності та опанування ними відповідних художніх технік [28].

Як зазначає В. Староста, що процес навчання вважається цілеспрямована взаємодія між викладачем та учнем, що здійснюється відповідно до встановленого плану, спрямована на оволодіння системою знань, умінь і навичок та розвиток здібностей, інтересів, світогляду, ціннісних орієнтацій і моральних якостей учня. Процес навчання покликаний здійснювати освітню, виховну і розвиваючу функції [32].

Аналізуючи науково-педагогічну літературу, було виявлено те, що різні аспекти розв'язування проблем формування та розвитку уяви учнів представлені у працях ряду вчених, а саме точне визначення поняття «уява», а також класифікацію видів та прийомів уяви, було запропоновано в працях Д. Дубравська. Проблемою обґрунтування фізіологічного механізму уяви займалися В. Богословський, Є. Канацевич та ін. Актуальні питання організації пошуку, підтримки та розвитку творчих здібностей учнів, умови формування творчої компетентності у школярів розглядає Т. Волобуєва. Також проблемами формування і розвитку уяви молодших школярів займалися такі вчені як Л. Виготський, Л. Мухіна, Р. Немов, В. Петровський, О. Скрипченко, К. Ушинський та ін.

Розглядаючи різноманітні наукові праці дослідників, можна дати таке визначення, що уява це відтворення у психіці людини предметів та явищ, які вона сприймала коли-небудь раніше, а також створення нових образів

предметів та явищ, котрих раніше вона ніколи не сприймала. Уява належить до вищих пізнавальних процесів. Вона є необхідним аспектом будь-якої людської діяльності. Можна сказати, що уява працює над створенням нових образів і перетворенням минулого досвіду, в процесі єднання чуттєвого і раціонального аспектів. Збір первісної інформації про об'єкт розпочинається з відчуттів. Відчуття – це первинні образи певних властивостей дійсності, які прямо або побічно включаються в формування всіх уявних образів. Відчуття беруть участь у формуванні образів уяви завдяки тому, що вони сприяють накопиченню даних про об'єкт, тобто забезпечують суб'єкта матеріалом, перетворення якого і утворює зміст уявних образів [18].

Уява постійно балансує на межі свідомого і несвідомого, одного асоціативного контексту та іншого, деструктивності та конструктивності. Тому вона завжди створює широкий простір для самовизначення людини як митця. Розглядаючи уяву, як один із компонентів людської психіки, можна виділити такі функції уяви: моделювання кінцевого результату діяльності й тих засобів, які необхідні для її виконання; створення програми поведінки людей, коли проблемна ситуація невизначена; створення образів, які не програмують діяльність, а підміняють її; створення образів об'єктів з опорою на схеми, графіки, карти, фотознімки території, описи тощо; створення принципово нових предметів та явищ тощо [10].

Однією з найважливіших задач школи на сучасному етапі являється забезпечення гармонійного розвитку дитини, що в свою чергу обов'язково передбачає формування та розвиток різних видів уяви в учнів. За словами Ястремської Н. наразі «...способи та засоби формування і розвитку уяви розроблені недостатньо – відомі нам дидактичні ігри та вправи не являють собою цілісну систему, яка б мала на меті формування та розвиток усіх імажитивних умінь та навичок одночасно і протягом усього терміну навчання у початковій школі» [63].

Психології Л. С. Виготський, досліджуючи творчу діяльність дітей, зауважує, що значення уяви учнів для формування творчої особистості спрямованої в майбутнє. Як він зазначає, що закони, згідно якому творчість уяви знаходиться в прямій залежності від багатства та різноманітності минулого досвіду людини. Виходячи з цього закону, всякий витвір уяви будується з елементів оточуючого середовища під впливом навчання і виховання [5]. За даними психологічних досліджень, незначний досвід і знання учнів перших і других класів обмежують їх уяву, можливості фантазії учнів третього класу відповідно зростають. З віком збільшується кількість образів уяви, відбуваються їх якісні та кількісні зміни в напрямку від загальних структур [8].

Можна виділити наступні етапи творчої уяви у дітей: підготовчий, який спонукає до створення задуму, пошук та аналізу необхідної інформації; зародження задуму, а саме створення ескізу, замальовки, підбір матеріалів; реалізація задуму (створення конкретного виробу, завершення роботи); представлення результату (виставка робіт). Останній етап має особливе значення для учнів [63].

Образотворча діяльність надає школярам змогу виявити та розвивати свою уяву, адже така діяльність є творчою за своєю суттю, містить в собі оперування образами, дозволяє учневі активно з ними взаємодіяти, в тому числі переробляти. Малюючи, дитина як виявляє, так і водночас розвиває свою уяву, разом з цим, посилює свої пізнавальні можливості, свою здатність до навчання в контексті всіх інших видів діяльності. На думку дослідників періодом, у який розвивати уяву є найдоцільнішим це вік від 5 до 15 років [27].

Вдалим процесом навчання залежить від того, які методи і прийоми використовуватиме педагог, щоб донести до дітей зміст предмету треба сформуванню у них необхідні вміння і навички, розвинути художні здібності.

Метод формування образотворчих знань, умінь і навичок школярів середніх класів – це спосіб упорядкованої взаємної діяльності вчителя і учнів,

спрямований на формування навчальних, розвивальних та виховних завдань. Методи навчання становлять систему способів діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу, сукупність прийомів, спрямованих на досягнення поставленої мети, засвоєння теоретичного мистецтвознавчого матеріалу та формування способів практичної художньої творчої діяльності.

Розглядаючи методи розвитку уяви в учнів середніх класів, використовується такі методи, як вербалізація метод. Цей метод спрямований на досягнення глибшого розуміння учнем внутрішньої сутності художніх образів, характеристику їх смислового наповнення. Вчитель за допомогою комунікації прилучає учнів до бесід чи дискусій образного змісту художніх творів, він тим самим активізує мистецьку увагу учнів, стимулює їхнє багаторазове сприймання образу, дозволяє глибше усвідомлювати зміст твору в цілому та в деталях [38].

Для практичних методів головною особливістю є формування у школярів уміння використовувати набуті знання з основ образотворчої граматики за групою основних навчальних завдань: форма, колір, композиція та композиційна діяльність, простір, об'єм; удосконалювати образотворчі вміння і навички під час виконання відповідних творчих завдань. Серед них: навчальний та педагогічний рисунок, підготовчі та ігрові вправи, виконання ескізів сюжетних, декоративних орнаментальних композицій, виконання начерків рослин, птахів і тварин, демонстрування прийомів оволодіння різними художніми техніками. Наприклад, підготовчі вправи з образотворчої діяльності є невід'ємним компонентом уроку образотворчого мистецтва.

Для розвитку та створення художнього образу в будь-якому живописному твору вчитель повинен використовувати різноманітні прийоми уяви, використовувати наглядні приклади до правильної композиційної побудови за для того щоб наступні складові при роботі з картиною, а саме використання різноманітних живописних засобів, мала первинний сенс. Також при проведенні будь-якому виду уроку, вчитель повинен мотивувати учнів для

використання цих прийомів у свої роботі та ставити відповідні задачі. Ставити творчі постановки та давати нестандартні підходи до зображення тематичного натюрморту.

Таким чином, малювання в школі необхідно розглядати як художню дисципліну і загальноосвітній предмет з широкими виховними та навчальними можливостями і завданнями.

3.2. Формування композиційної грамотності школярів

Під час навчання образотворчого мистецтва самим одним із перших опанованих жанрів є вивчення натюрморту, так як саме з нього починається ознайомлення з композиційними основами законам, живописом та малюнком в цілому в середній та старшій школі. Розкриваючи поняття композиційна грамотність, можна зазначити, що термін композиція має багатозначність, а саме термін «композиція» з одного боку це побудова художнього твору, яка обумовлена його змістом, призначенням і характером. А з іншого боку композицією називають і сам твір, тобто кінцевий результат діяльності художника. Композиція є одним з основних організуючих компонентів кожного художнього твору. Саме композиція надає йому цілісність, підпорядковує його елементи один одному і цілому. Композиція «тримає» простір, організує його і підпорядковує так званим законам композиції [54].

Композиція, як вид специфічної діяльності, давно привертала увагу багатьох учених і художників-педагогів (М. В. Алпатов, Б. Р. Віппер, М. М. Волков, А. Д. Гончаров, С. М. Даніель, Л. Ф. Жегін, В. В. Кандінський, Є. О. Кібрик, В. М. Мошков, М. М. Тарабукін, В. О. Фаворський, П. П. Чистяков, К. Ф. Юон та інші). Розглядаючи теорію композиції як спеціальну науку, вони дослідили низку об'єктивних специфічних закономірностей у композиції. Досліджуючи «Композицію» як навчальний предмет, художники-педагоги розробили основоположні методи навчання композиції (Г. В. Беда, О. М. Гаврилов, В. М. Козлов, Ф. Б. Ковальов,

І. В. Іконніков, Я. Б. Іоскевич, А. П. Яшухін та ін.). їх спеціальні дослідження були спрямовані на розробку методики навчання композиції, розвиток творчих здібностей студентів у композиційній діяльності [55].

Створення правильної композиційної побудови була спрямований на те щоб всі компоненти при створенні художнього образу на картині мали змогу, допомогти художнику в найбільш повному вираженні здійснити свій задуму. Щоб в подальшому глядач на виставці чи в картинній галереї, зупинив свій погляд і зацікавився творчою роботою. Завдяки композиції другорядне йде на другий план, і підпорядковується головному, цей союз в композиції є гармонійний [51].

Таким чином побудова композиції картини базується на групуванні і поєднанні об'єктів і на особливості зорового сприйняття зображуваного в цілому. В залежності від задуму і завдань, поставлених художником, побудова композиції буде змінюватися. На досягнення виразності та цілісності художнього твору учнем можуть бути спрямовані на різні засоби побудови композиції: формат, простір, композиційний центр, рівновага, ритм, контраст, світлотінь, колір, декоративність, динаміка та статика, симетрію і асиметрію, відкритість і замкнутість, цілісність [63].

При дотримання всіх законів і правил композиційної побудови в учні середніх класів буде поступово формуватися композиційні уміння та навички, а згодом грамотність. Формування умінь залежить від умов навчання, організації навчального процесу, від індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Навички розглядають як дію, доведену внаслідок багаторазових вправ до досконалості виконання. Таким чином композиційні навички- це дія, яка при багаторазових вправах була вдосконалена при використанні композиційних законів в процесі створенні мистецького твору та його виконанні [70].

Процес навчання композиції є найбільш складним і найменш розробленим як в теоретичному, так і в методичному аспектах. Проблема

формування композиційних умінь і навичок школярів у навчальному процесі і необхідність розв'язання її безпосередньо пов'язана з удосконаленням навчально-виховного процесу в цілому.

Як можна зазначити композиційна грамотність – це вміння використовувати композиційні правила, закони, схеми та методи. До композиційних правил відносяться оптимальність розміщення зображення у форматі; співвідношення параметрів маси та елементів форми; чіткість виявлення композиційних закономірностей; цілісність і закінченість форми, її структурованість, тектонічність і системність. Композиційні схеми – це виклад, зображення, схематична подача композиційного рішення, його ідеї у найзагальніших рисах, тобто в спрощеному вигляді [51].

Зображувальна грамотність робить уявлення про композицію більш повнішими, чіткішими, міцнішими і стає однією з необхідних умов всебічного розвитку особистості. Така грамотність має велике загальноосвітнє значення і повинна набуватися вже в школі. Відсутність навичок малювання і достатньо розвинутої кмітливості, поняття форм, гармонії, кольору негативно впливає на роботу в більшості професій. Вміння малювати може допомагати не тільки в техніці, але і в будь-якій області культури [39].

Як можна зазначити, галузю та насамперед, допоміжна форма в педагогічній науці, що являє собою окрему теорію навчання називається методикою навчання. Методику навчання окремого предмета слід розглядати як спосіб організації практичної та теоретичної діяльності учасників навчання, зумовлений закономірностями та особливостями змісту навчального предмета.

При створенні будь якого мистецького твору, використовується чимала кількість методів навчання, Розглядаючи один із цих методів, а саме метод формування образотворчих знань, умінь і навичок у школярів середньої школи є способом упорядкованої взаємної діяльності вчителя і учнів, спрямований на розв'язання навчальних, розвивальних та виховних завдань предмету

«Мистецтво». Методи навчання становлять систему способів діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу, сукупність прийомів, спрямованих на досягнення поставленої мети, засвоєння теоретичного мистецтвознавчого матеріалу та формування способів практичної художньої творчої діяльності. Прийомами навчання називають окремі деталі, складові частини при яких усні будуть створювати художній твір, розвивати вміння та навички при сри пошуку художнього образу. Класифікація методів навчання образотворчої діяльності можлива за такими ознаками:

- за джерелом передачі й характером сприйняття інформації: словесні, наочні та практичні;
- за характером керівництва розумовою діяльністю учнів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький;
- за напрямом діяльності: практичні, практично-теоретичні, теоретичні;
- за своїми функціями вони розподіляються на мотиваційні, навчальні, розвивальні, виховні та організаційні.

3.3. Методичні аспекти опанування живопису учнями

У процесі опануванням учнями різних аспектів створення будь-якого мистецького твору, їх треба навчити елементарним основам, дати необхідні вміння і навички малювання з натури, по пам'яті, за уявою, розвивати зорове сприйняття, вміння відрізнити форму, забарвлення предметів і їх положення в просторі. Діти повинні навчитися розуміти значення малюнка в практичній діяльності людей і використовувати отримані навички та вміння на заняттях з інших навчальних предметів і в загальнокорисній роботі. Знання, які були набуті в період навчання повинні сформувати естетичний смак і творчі здібності, дати елементарні знання з області образотворчого мистецтва, познайомити із окремими творами мистецтва, пробудити інтерес [28].

Структура змісту включає основні положення навчання живопису, теоретичний та практичний матеріал. Програма передбачає послідовне вивчення шляхом виконання різних завдань з натури, починаючи з простих предметів і закінчуючи студіюванням постановки з двох натурників на повний зріст, що є важливою ланкою в опануванні предмета. Вивчення натури, в процесі виконання етюдів, має будуватись на невід'ємному зв'язку всіх елементів зображувальної мови: композиції, тонових, пластичних, просторових та світлотіньових співвідношень, колористичної гами.

Вся система навчання живопису повинна сприяти розвитку образного і абстрактного мислення студентів, вихованню творчого фахівця. Вказані в програмі навчально-практичні завдання, необхідно розглядати як обов'язковий мінімум. Навчально-творчі завдання мають варіативний характер. Залежно від рівня підготовки студентів, можна змінювати тематику завдань, а також визначати кількість годин на вивчення кожної теми. При цьому, важливо зберігати дидактичні засади навчання. Практичні завдання потрібно орієнтувати на розвиток творчих здібностей студентів у процесі цілеспрямованого засвоєння прийомів, способів зображення та художньої системи. Основою викладання курсу є виконання академічних постановок з натури та короткочасних етюдів. Кожне наступне завдання ускладнюється по зростаючій, за методом послідовного засвоєння закономірностей системи навчання [28].

Пріоритетним у навчанні живопису є творчий підхід педагога чи вчителя, зумовлений художнім методом та методична обґрунтований. Викладання живопису зобов'язує впроваджувати дидактичний принцип навчання, приділяти важливу увагу культурі навчання-пізнання й головного принципу дидактики художньої педагогіки – принципу наочного навчання.

Живописний натюрморт допомагав налаштуватися перед роботою над портретом, пейзажем або великою жанровою картиною багатьом видатним художникам. Так, К. С. Петров-Водкін називав роботу над натюрмортом

«скрипковими етюдами перед великим концертом» [24]. Малювання натюрморту особливо корисно в учбовій практиці для оволодіння художньою майстерністю, тому що завдяки йому художник оволодіває законами гармонії кольору, набуває майстерності живописного моделювання форми, а також розвиває графічні навички.

У навчальному натюрморті, як у сюжетно-тематичному, необхідно узгодити предмети за розміром, тону, кольором і фактурою, розкрити конструктивні особливості предметів, вивчити пропорції і виявити закономірності пластики різних форм [38]. Навчальний натюрморт носить також назву академічний або, як зазначали вище, навчальний. Навчальний натюрморт відрізняється від творчого суворою постановкою мети: дати учням основи образотворчої грамоти, сприяти активізації їх пізнавальних здібностей і долучати до самостійної творчої роботи.

Складання натюрморту необхідно починати з задуму. Через порівняльний аналіз приходять до визначення найбільш характерних особливостей форми і узагальнення спостережень і вражень. Необхідно пам'ятати, що кожен новий предмет в постановці – «нова міра всіх вхідних в неї речей, і поява його подібно революції: предмети змінюються і змінюють свої відносини, ніби потрапляючи в інший вимір».

Важливо правильно, відповідно до визначеної навчальної завдання, вибрати певну точку зору, тобто лінію горизонту (ракурс). Наступним етапом складання натюрморту є компоновка предметів в просторі предметної площині з урахуванням задуму угруповання в композиції.

Один з предметів повинен стати композиційним центром постановки і виділятися за розмірами і тону. Його слід поміщати ближче до середини постановки, а для додання постановці динамічності (рух плям) можна зрушити вправо або вліво.

При просторовому рішенні натюрморту на перший план у вигляді акценту можна покласти невеликий предмет, що відрізняється за фактурою і

кольором від інших предметів. Для завершення композиції, а також зв'язку всіх предметів в єдине ціле в постановку додають драпірування, підкреслюючи, таким чином, ще й різницю між твердими предметами і м'якою струмує фактурою тканини. Тканина може бути гладкою і з візерунком або малюнком, але вона не повинна відволікати уваги від інших, особливо головних предметів. Її часто розміщують по діагоналі, щоб направити погляд від глядача в глибину, до композиційному центру для кращого просторового рішення [43].

Важливу роль в композиції постановки натюрморту грає освітлення—штучне або природне. Світло може бути бічним, спрямованим або розсіяним (з вікна або з загальним освітленням). При висвітленні натюрморту з вікна (якщо предмети поставлені на підвіконня) буде силуетне рішення темного на світлому, і частина кольору буде пропадати, якщо вирішувати натюрморт в кольорі. Тональна різниця у предметів помітніше при розсіяному світлі [48].

3.4. Методична розробка з навчання учнів середніх класів створенню художнього образу на прикладі тематичного натюрморту

При навчанні та проведенні будь-якого уроку вчитель повинен мати в своєму арсеналі, як і методичні рекомендації, програми, наукову літературу, а ще і плани конспектів. Для наочності було зроблено тематичний план та програму уроку для учнів середньої школи (Табл. В.1., Табл. В.2.). Також для завершення методичної частини кваліфікаційної роботи, була зроблена розробка плану конспекту уроку, який зосереджені на тому, щоб навчити дітей 5 класів, створювати тематичні натюрморт, оволодіти технічними засобами живопису, і, насамперед, розвинути навички створення художнього образу.

В межах запропонованого тематичного плану нами здійснено розробку плану-конспекту уроку для учнів 5 класу, провідною метою якого є опанування засобів побудови художнього образу в тематичному натюрморті.

Розробка плану-конспекту уроку для учнів 5 класу

Дата:

Тема заняття: Створення художнього образу в тематичному натюрморті «Сніданок у Кухара».

Тип заняття: Тематичний урок.

Мета:

1. Навчальна. Формування уявлення про жанр натюрморту в образотворчому мистецтві та засоби його створення, навчання композиційним основам побудови художнього твору, опанування поняття художнього образу (на прикладі натюрморту).

2. Розвивальна. Розвиток фантазії, уяви, композиційного мислення та живописних навичок, художньо-естетичного смаку.

3. Виховна. Виховання естетичного ставлення до навколишнього світу.

Обладнання: Презентація (репродукції), ілюстративний супровід на дошці. Простий олівець; папір; акрилові або гуашеві фарби; пензлі; палітра; ємність для води; серветки.

Методи та засоби роботи: словесні (бесіда, розповідь), наочні (демонстраційний матеріал, малюнок на дошці), практичні (практична робота).

Ключові слова: художній образ, натюрморт.

План

1. Організаційний момент (3-5 хв.)
2. Актуалізація опорних знань, умінь та навичок (5-7 хв.)
3. Повідомлення теми і завдання заняття (7-10 хв.)
4. Практична робота (20 хв.)
5. Підбиття підсумків заняття (3-5 хв.)

Хід роботи

- 1. Організаційний момент.**

Привітання учнів, перевірка присутності, встановлення порядку, розміщення обладнання.

2. Актуалізація опорних знань, умінь та навичок.

Початок бесіди, для активізації знань. Слова вчителя: Перед початком уроку скажіть діти мені:

- Яке визначення виможете дати до назви натюрморт? (Натюрморт – від французького «мертва натура». Натюрморт є жанром образотворчого мистецтва, який зображує різні предмети які несуть певний сенс є предметами різного ужитку та ін.).

- Як підбирати предмети для постанови натюрморту? (Ми мусимо ретельно відбирати предмети, адже вони мають співвідноситися також за розмірами і кольором. Маленькі предмети недоцільно малювати поруч з дуже великими. їх просто не буде видно. Кількість предметів має бути обмеженою, щоб натюрморт не був переповненим чимось зайвим).

- Чи ви пам'ятаєте що таке художній образ? Які засоби допомагають у тому, щоб створити художній образ? Які образи вже з вами створювали на попередніх заняттях?

3. Подача теми, мети, завдання уроку.

Оголошення вчителем:

- Тема уроку: Тематичний натюрморт. Натюрморт професія. «Сніданок у Кухара». Простий натюрморт.

- Наочний супровід прикладів на дошці. Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту; Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморту.

Слово вчителя:– Розпочинаючи роботу над створення натюрморту, чи знаєте хто такий кухар, що це за професія і що він робить? Що найкраще може підійти для створення художнього образу повара, які предмети будуть найкраще передавати всю суть цього образу? При створенні майбутнього натюрморту, нам потрібно з'ясувати, які б краще будуть передавати художній

образ? (Предмети домашнього ужитку, а саме каструлі, виделки, ложки, тарілки чашки та інше; можуть бути елементи їжі у вигляді муляжу; також до образу кухара можна додати деякі елементи одягу- шляпа, рушники).

- Що таке тематичний натюрморт?– Тематичний натюрморт зображує конкретно вибрані речі, які знаходяться на натюрморті, вони об'єднані спільним змістом, темою. Підбір речей– не випадковість. Кожна річ за змістом має доповнювати інші, як голос у хорових співах. Якщо, наприклад, до столового ножа та буханця хліба додати віник, то стане зрозумілим, що він тут ні до чого. А от до відра, табурета й ганчірки він буде логічним доповненням(Рис.А.1.13).

Пристаючи до роботи над живописним твором, необхідно звернути увагу на наступні основні вимоги.

1) Освітлення рівне, розсіяне, падаюче з лівого боку, щоб тінь від руки не перетинала лист. Неприпустимо, щоб аркуш паперу висвітлювали сонячні промені.

2) Аркуш необхідно розташовувати не ближче, ніж на відстані витягнутої руки. При роботі доцільно відходити від етюду або залишати його, щоб розглянути видали. Цей прийом дозволяє більш явно побачити свої помилки або удачі.

3) Об'єкт зображення (модель) повинен розташовуватися трохи лівіше робочого місця студента на такій відстані, з якого його можна охопити поглядом в цілому. Чим більше, тим більше відстань між ним і зображенням.

4) Тривалі етюди постановок виконуються на папері, натягнутій на планшет.

Робота починається з композиційного розміщення зображення на аркуші паперу. Попередньо, студент повинен оглянути натюрморт з усіх боків і визначити, з якої точки зору вигідніше (ефективніше) розмістити зображення на площині. Перш ніж приступити до живопису, студент повинен

ознайомитися з натурою, відзначити її характерні особливості, зрозуміти загальний колорит постановки.

Послідовність і правила роботи над натюрмортом.

- Щоб робота над натюрмортом була цікавою і корисною, натюрморт повинен бути добре складений і правильно поставлений. А це початок творчості і не так просто, як може здатися.

- При старенні будь-якого натюрморту є певні правила в натюрморті все ж є (схеми натюрморту, але не слід думати, що предмети натюрморту треба обов'язково розташовувати за схемами). Набір предметів не може бути випадковим, їх повинно щось об'єднувати, ріднити, в них повинна бути закладена певна ідея, тема.

- Якщо розглядати предмети занадто далеко один від одного в композицію може увійти порожнеча, якщо занадто зближувати– натюрморт може вийти занадто важким, громіздким. Однакові предмети, розташовані по одній лінії, створюють враження нудної одноманітності. Добре коли чергуються світлі і темні предмети, важкі і більше витончені формою.

- Натюрморт повинен мати композиційний центр– предмет або найбільший, або найяскравіший, або найбільш виразний. Але композиційний центр не обов'язково повинен збігатися з центром геометричним.

- Предмети повинні бути згруповані так, щоб вже нічого не хотілося прибрати, пересунути або додати.

- Велику роль в натюрморті грає фон. Поміщений впритул за натюрмортом фон не дозволяє погляду розсіюватися, йти від постановки.

Вільний, легкий передній план. Найбільш важкі, великі предмети повинні знаходитися десь ззаду; легші– перед нами, а найперший план повинен бути зовсім вільним, відкритим.

4. Практична робота.

Поетапне створення роботи. Слова вчителя. В першу чергу натюрморт слід малювати з урахуванням перебування композиції на аркуші.

Знаходимо характерність натюрморту, тобто, чи витягнуть натюрморт в ширину або в довжину. Обов'язково враховуємо предметну площину, так як всі предмети утворюються саме на ній (площини). Далі знаходимо кордону натюрморту у листку, відступивши при цьому від верху аркуша близько десяти сантиметрів, з боків слід відступити сім сантиметрів, внизу три сантиметри. Не поспішайте, найголовніше – це правильно почати, щоб надалі не зіпсувати свої праці (Рис. В.3.1).

Тепер приступаємо до головних пропорційних співвідношень натюрморту. Пропорції слід встановлювати по трьом точкам. Не рекомендується починати малювати деталізацію натюрморту, накладати штрихування. Якщо в процесі ви побачите, що десь пропустили пропорції, необхідно видалити все, що ви зобразили. Таким чином, на самому початку ваша композиція буде мати затертий вигляд, що не дуже добре (Рис. В.3.2).

Коли ви знайшли для себе розташування (в аркуші) для кожного предмета натюрморту, погляньте на композицію, і ви зрозумієте, що кожен предмет несе в собі геометричну форму або їх поєднання.

Акрилові фарби можуть використовуватися як альтернатива олійній фарбі, хоча вони відрізняються тим від олійних фарб тим, що дуже швидко висихають і саме в цьому їхня перевага перед іншими фарбами. Наносити можна як у дуже рідкому, розбавленому стані, так і у вигляді пасти. Після висихання не утворює тріщин, на відміну від олійних фарб. Фарба трохи блищить, не вимагає закріплення закріплювачами і лаками, має властивість утворювати плівку (Рис. В.3.3.).

Залежно від ступеня розведення водою або використовуваних наповнювачів, закінчена акрилова картина може бути схожа на акварельні або олійні зображення, або мати свою унікальну передачу кольору, недосяжну в інших областях образотворчого мистецтва (Рис. В.3.4).

5. Підбиття підсумків заняття

Огляд кількох вибраних робіт з аналізом вдалих образних рішень. Відповіді на питання, що виникли. Організаційне повідомлення щодо наступного заняття. Прощання з учнями.

Рекомендації щодо створення тематичного натюрморту

1. Виконання композиційної побудови. Одною з важливих задач при вирішенні композиції – є вибір формату площини для зображення, як по розміру, так і по співвідношенню довжини сторін. При виборі розміру формату треба враховувати творчі можливості учнів їхню спроможність та працездатність.

- Виконання підготовчого рисунку на форматі – це наступний важливий етап у виконанні проекту. Спочатку треба визначити рух основних мас фігури, співвідношення частин, силует, характер основних форм та ліній складок костюму.

- Компонуючи фігуру у вибраному форматі слід враховувати існуючі засоби вираження композиційного замислу. Композиційне розташування зображення на площині виконує наступні задачі:

- виявлення композиційного центру таким чином, щоб відразу притягнути увагу до нього, а після огляду інших частин твору знов поверталась до композиційного центру;
- розподілення зображення таким чином, щоби важливі за замістом частини були відділені одна від одної, але зв'язані з головною частиною композиції – її центром. Організація елементів зображення в живопису здійснюється за допомогою симетрії, асиметрії, ритму.

- Створення натурної «авторської» постановки, фіксування об'єкту за допомогою фотоапарату з різних ракурсів, у різному освітленні, виконання пошукових ескізів, визначення стилістики композиції, вибір формату, згідно задуму. Підготовка основи під живопис.

2. Кольорове рішення при створенні живописного твору. Приступаючи до живопису, перш за все треба визначити загальний колорит

роботи, який буде відповідати певному настрою, направленню та характеру освітлення. Кольорові і тональні відношення в живописному творі пропорційні натурним кольоровим, і тональним відношенням, але вони відражають реальність у складній, опосередкованій багатьма факторами формі. Це й індивідуальні особливості бачення і кольоросприйняття, і стилістичні особливості творчої манери виконання кожного художника, і потреби творчого задуму.

- При створенні того чи іншого різновиду в матеріалах живопису, підмальовок є узагальненою формою письма, при якій не треба завантажувати поверхню фарбою, працюючи великим пензлем, прокладаючи лише основні кольори. При цьому краще починати з тінювих міст, але неодмінно визначати їхнє співвідношення з освітленими ділянками.

- Визначення загальної кольорової гами композиції, спрямована на знаходження пропорції контрастів та нюансів серед вибраних кольорів.

- Прописуючи великі кольорові плями треба виявляти загальний силует предметів. Кольорові відношення поміж натурою й фоном залежать від характеру освітлення та творчого задуму автора, від того яке оточення він вирішив створити за для вирішення композиції портрету. Прописуючи фон, треба враховувати, що поряд з освітленою частиною натури він буде темніше ніж поряд із тінювою, у силу одночасного тінювого контрасту.

3. Виконання натюрморту. Послідовність виконання тематичного натюрморту базується на пошуку та зборі натурального матеріалу, що спрямований для зображенні оточення натюрморту. Виконання загального композиційного образу на форматі. Намітка основних кольорово-тональних відношень.

- У роботі над натюрмортом бажано використовувати денне освітлення (бічне, віконне) і слід пам'ятати, що світло при цьому частково розсіяний.

- Безперечно важливим є в процесі роботи над навчальним натюрмортом це емоційна підготовка учнів. Для цього спочатку необхідно уважно вивчити

натюрморт, розглядати предмети не пасивно, виявляючи тільки їхнє утилітарне значення і красивість кожного окремо, а бачити все загалом, загальним поглядом оцінити та постаратися розібратися в емоціях та асоціаціях, які пробудила натурна постановка.

- В процесі створення тематичного натюрморту приділяється достатньо уваги для уточнення знайдених кольорових відношень, створення доцільних живописних фактурних поверхонь за допомогою мастихіну, пензля, інших допоміжних інструментів.

- Узагальнення зображення відповідно вибраній стилістиці, виявлення структурно-пластичного, композиційного, колористичного, тонального взаємозв'язку всіх елементів композиції, акцентування композиційного центру.

Висновки до розділу 3

Навчання школярів основам образотворчості спирається в першу чергу на усвідомлення сутності художнього образу, вміння його сприймати в творах мистецтва та володіння засобами створення художнього образу. Такий процес має складний комплексний характер і спирається на різнобічний розвиток учнів. Зокрема психологічним підґрунтям творчої мистецької діяльності щодо продукування нових образів визначено розвиненість уяви школярів. Щодо уяви, то на процес її розвитку у школі впливають такі фактори як художня якість навчального матеріалу, творчий потенціал учителя та вміння його професійно активізувати роботу з учнями.

Реалізація образних ідей в художній формі значною мірою спирається на свідоме володіння арсеналом композиційних прийомів і засобів. Залучення учнів до аналізу композиції творів образотворчого мистецтва та систематичне виконання композиційних завдань сприяє розвитку їх композиційної грамотності.

Важливою складовою візуалізації творчого задуму можна назвати володіння художніми техніками. Широкий спектр виразних можливостей живопису дозволяє повною мірою вирішувати завдання з навчання й розвитку учнів щодо створення художніх творів. Жанр тематичного натюрморту є доцільним для використання як основи для навчання учнів середніх класів створенню художнього образу через сюжетну різноманітність та формальну доступність. Виконана методична розробка із застосування натюрморту в освітньому процесі учнів охоплює задачі з розвитку художньо-живописних умінь та навичок учнів, їх композиційної грамотності та уяви.

Під час роботи учнів вчителю необхідно відстежувати хід виконання малюнків, вчасно робити зауваження, підказувати, допомагати їм, направляти їх діяльність у потрібне русло, активізувати творчий процес. На уроках викладач може застосовувати різні форми занять, наприклад, бесіду, живу розповідь, лекцію. Величезне значення в навчальному процесі має показ репродукцій і робіт інших учнів (вдалих і не дуже), а також іншого наочного матеріалу. При плануванні заняття необхідно продумувати, на якому етапі і в якій кількості повинні бути показані методичні таблиці, репродукції або навчальні роботи (перевантаження наочністю може відвернути від заданої мети, так само як і несвоєчасна її демонстрація цілком може відвести учня від вдалого задуму).

ВИСНОВКИ

У процесі нашого дослідження ми прийшли до узагальнення опрацьованої мистецтвознавчої, науково-педагогічної та методичної літератури. Проведений огляд й аналіз фахових джерел свідчить, що натюрморт був і залишається предметом досліджень і публікацій багатьох авторів. Разом із тим, тема засобів створення художнього образу в натюрморті до сьогодні не стала предметом комплексного дослідження і тому є актуальною. Використання низки загальнонаукових та спеціальних методів дало можливість системного висвітлення заявленого аспекту художньо-практичної діяльності майстрів натюрморту.

Розглянуто проблему художнього образу як важливого компоненту реалізації творчого задуму в роботі над натюрмортом. Системний аналіз цієї специфічної форми мистецтва дозволив виокремити три блоки засобів його створення – прийоми уяви, композиційні складові та виразні засоби живопису. Наведені компоненти є взаємообумовленими та взаємозалежними, наведене розмежування є доцільним для теоретичного аналізу, а в практичній художній діяльності вони використовуються у тісній взаємодії.

Розвиненість і свідоме використання прийомів уяви є психологічним підґрунтям для продукування нових образів. Опанування основ композиційної грамотності є необхідною умовою для успішної реалізації авторського задуму у формі художнього твору. Володіння системою виразних засобів живопису дозволяє вирішувати образні завдання в обраній техніці та стилістиці.

Проведені мистецтвознавчі описи та порівняльні аналізи творів мистецтва дозволили виявити способи інтерпретації натюрморту художниками та діапазон застосування ними засобів створення художнього образу. Встановлено, що теми і мотиви натюрморту змінювались разом зі світоглядом людей, їхнім відношенням до оточуючої дійсності, через що

можна виокремити певні піджанри натюрморту, зокрема ванітас, квітковий і тематичний натюрморт тощо.

Тематичний натюрморт є піджанром натюрморту, в якому зображені предмети об'єднані загальною темою або сюжетом. Такий різновид натюрморту містить широкі ідейно-змістові та формально-технічні можливості для створення художнього образу. Він може бути ефективно пов'язаний із різноманітними явищами та подіями, не має обмежень у стилістичній інтерпретації. Через зазначені особливості тематичний натюрморт є популярним як в індивідуальній мистецькій практиці художників, так і в освітньому процесі.

Практична частина кваліфікаційної роботи становить комплекс пошукових матеріалів та живописний тематичний натюрморт. В обґрунтуванні ідеї твору ми спиралися образні задачі створення натюрморту-професії, зокрема професії художника. Використані у натюрморті візуальні елементи предметного світу та особливості середовища носять тематичний та символічний характер, що дозволило вибудувати твір на кількох змістових рівнях – від безпосереднього сприйняття мотиву до розуміння створеного образу.

Пошукова робота із вибору мотиву, композиції твору, його стилістики, техніки та кольорово-тональної будови проведена з урахуванням методики розробки художнього твору. Використаний арсенал композиційних прийомів та живописних засобів дозволив ефективно втілити ідею та вирішити задачі натюрморту.

У процесі дослідження з'ясовано, що побудова художнього образу в тематичному натюрморті можна розглядати як комплексне навчальне завдання. Його успішна реалізація можлива за умови цілісного підходу до проблеми опанування засобів створення художнього образу. Зокрема важливими складовими процесу є розвиток уяви учнів та оволодіння прийомами уяви, опанування ними основ композиційної грамотності та

набуття умінь і навичок свідомого користування виразними засобами живопису.

Запропонована нами програма гурткових занять з образотворчого мистецтва для учнів середніх класів направлена на їх комплексний психологічний та художній розвиток через створення тематичних натюрмортів засобами живопису. Методичні рекомендації до проведення занять та розроблений план-конспект уроку для 5 класу базуються на дидактичних принципах систематичності, доступності, активності та наочності. Програма має практичне спрямування і передбачає застосування різних форм та методів навчання відповідно до освітніх цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акварельні фарби та техніка лесування. URL: https://studopedia.su/5_27140_akvarelni-farbi-ta-tehnika-lesuvannya.html (дата звернення: 28.11.2022)
2. Афанасьєв В. А. Акварель. Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ, Коорд. бюро Енцикл. Сучас. України НАН України. Київ, 2001. Т. 1: А. 823 с.
3. Беда Г. В. Основы изобразительной грамоты: Рисунок, живопись, композиция. Москва, 1981. 239 с.
4. Бергер Э., История развития техники масляной живописи, перевод с немецкого, Москва, 1961. 589 с.
5. Битинський М. Українське малярство Курси українознавства ім. Івана Котляревського в Торонті. Торонто, 1970. 24 с.
6. Ванітас— жанр искусства, заставляющий зрителя задуматься о неизбежности смерти. URL: <https://veryimportantlot.com/ru/news/blog/zhanr-vanitas> (дата звернення: 28.11.2022).
7. Васик.М.В. Словник термінів і поняття з художньої культури. Шепетівка, 2011. 58 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. Київ; Ірпінь, 2005. 1701 с.
9. Веймарн Б. В. Всеобщая история искусств. Москва, 1966. 123 с.
10. Віннічук І. П. Розвиток творчої уяви молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва (засобами психологічного тренінгу карус): дис. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2020. 243с.
11. Виппер Б. Р. Проблема и развитие натюрморта. Санкт-Петербург, 2005. 230 с.
12. Власова Р. И. Коровин К. Жизнь и творчество. Москва, 1963. 227 с.
13. Волков Н. Н. Цвет в живописи. Москва, 1965. 214 с.
14. Голубева О. Л. Основы композиции. Москва, 2004. 120 с.

15. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376 с.
16. Гнатюк Г. Небелівські пасторалі. Живопис. Графіка: каталог / [вступна стаття Кириченко О. І.]. Кропивницький, 2016-2020. 25 с.
17. Гренберг, Ю. И. Технология станковой живописи. История и исследование. Москва, 1982. 31 с.
18. Грузинська І.М. Психологічні умови розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку: дис. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2019. 298с.
19. Голландський натюрморт 17 століття статті. Натюрморт в Голландії XVII століття. URL: <https://craft-m.ru/uk/windows-instructions/gollandskii-natyurmort-17-veka-stati-natyurmort-v-gollandii/>
20. Голландський натюрморт. URL: <https://struchaieva.art/uk/blog/gollandskij-natyurmort> (дата звернення: 28.11.2022).
21. Громова В. В. Акварель. Українська літературна енциклопедія : В 5 т. / редкол.: І. О. Дзеверін (відповід. ред.) та ін. Київ, 1988. Т. 1 : А—Г. С. 33.
22. Дергачова Т.Г. Словник мистецьких термінів. / Укладач — Краматорськ, 2020, 48 с.
23. Дзюба І.М., Жуковський А.І., Железняк М.Г. Енциклопедія Сучасної України. Т. 14: «Кол» – «Кос» / Гол. редкол.: НАН України, НТШ. Київ, 2014. 767 с.
24. Звездина Ю. Н. Эмблематика в мире старинного натюрморта: К проблеме прочтения символа. Москва, 1997.
25. Історія акрилового живопису. URL: <https://lihtaryk.com.ua/istoriya-akrilovogo-zhivopisu/> (дата звернення: 28.11.2022).
26. Канонников И.И. Алхимия и современная наука / И.И. Канонников // Свинцовые врата алхимии: История, символы, практика / [сост. В. Рохмистров]. Санкт-Петербург, 2002. С. 59-98.

27. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад.. Київ, 2007. 624 с.
28. Колесник Н. Є., Піддубна О. М. Художньо-педагогічна підготовка майбутніх учителів початкової школи засобами образотворчого мистецтва : монографія. Житомир, 2017. 244 с.
29. Квітковий натюрморт 17 століття. URL: https://www.wikiwand.com/uk/%D0%9A%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0%D1%82%D1%8E%D1%80%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%82_17_%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%82%D1%8F (дата звернення: 28.11.2022)
30. Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. – Ч. 3. Львів, 2005. Ч.3. 268 с.
31. Яремків М. М. Композиція : творчі основи зображення : навч. посібн. для вищ. навч. закл. Тернопіль, 2005. 112 с
32. Кирилова В. М. Педагогічна спрямованість розвитку уяви та творчих здібностей, формування художньо-творчої активності особистості. Кривий ріг, 50 с.
33. Ломоносова М. Т. Графика и живопись. Учебное пособие. Москва, 2012. 267 с.
34. Левчук Л. Мистецтва види .Філософський енциклопедичний словник. Київ, 2002. 742 с.
35. Лоза Н.А. Використання Символів І Алегорій У Створенні Художнього Образу Композиції Натюрморту: «Простір І Час». Методичні рекомендації. Одеса, 2017. 73 с.
36. Лучук В. РОЗВИТОК НАТЮРМОРТУ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ «ЛЮДИНА–РІЧ». URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16968/62-Luchuk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 28.11.2022).

37. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч.– ет. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів напрямів підготовки 6.010102 Початкова освіта] . Бердянськ, 2016. 346 с.

38. Масол Л.М. Мистецтво. 6 клас. У пошуках гармонії ТИХЕ ЖИТТЯ ЗВИЧАЙНИХ РЕЧЕЙ: НАТЮРМОРТ. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/masol-art-6-class-2014/10.php> (дата звернення: 28.11.2022).

39. Михайлова Л. М. Естетично ціннісний розвиток особистості в навчально-виховному просторі закладу освіти: теорія і практика: наук.- метод. посіб. для керівників шкіл, педагогів, студ. пед. спец. Харків, 2018. 248 с.

40. Мовчан В.С Естетика. Навчальний посібник. Образотворчі мистецтва .Київ, 2011. 527с.

41. Музика О. Я. Матеріали і техніка олійного живопису : навч. посібник / укладач:. Умань, 2013. 114 с.

42. Натюрморт в художній школі. Види натюрморту Правила складання натюрморту. URL: <https://modernwife.ru/natyurmort-v-hudozhestvennoi-shkole-vidy-natyurmorta-pravila/> (дата звернення: 28.11.2022)

43.Натюрморт, як жанр образотворчого мистецтва. URL: <http://www.startpedahohika.com/sotems-1312-1.html> (дата звернення: 28.11.2022)

44. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. академіка С. Д. Максименка.Київ, 2011. Вип. 39. 444 с.

45.Незвичайні мистецькі техніки. URL: <https://hometraddition.ru/uk/neobychnye-hudozhestvennyye-tehniki-tehniki-risovaniya-akvarelyu/> (дата звернення: 28.11.2022)

46. Основні техніки живопису гуашшю. URL: <https://jak.koshachek.com/articles/osnovni-tehniki-zhivopisu-guashshju.html> (дата звернення: 28.11.2022)

47. Орлова О.В., Орлов О.П. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта «Мова і література (англійська/німецька)». Полтава, 2020. 134 с.

48. Пастозний живопис техніка манера письма. URL: <https://jak.koshachek.com/articles/pastoznij-zhivopis-tehnika-manera-pisma.html> (дата звернення: 28.11.2022)

49. Прохоров, С. А. Живопись для архитекторов и дизайнеров: учебное пособие. Барнаул, 2010. 222 с.

50. Писаренко Ю. Г. Відьма. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ, 2003. Т. 1 : А — В. 688 с.

51. Пінчукова І. О. Сучасний розвиток жанру «натюрморт» в образотворчому мистецтві. Сучасний рух науки: тези доп. ІХ міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2-3 грудня 2019 р. Дніпро, 2019. Т.3. 715 с.

52. Пономаренко Г. О. Натюрморт. Види натюрморту та вибір формату. Творчої компетентності учнів мистецьких шкіл. Від традицій до інновацій: матер. всеукр. наук.-практ. конференції / за ред. Ю. В. Сліпич. Херсон, 2020. 384 с.

53. Прищенко С. Кольорознавство: навчальний посібник. Київ, 2018. 436 с.

54. Рабінович А.О. Основні прийоми та методи роботи студентів над фентезі-образами на заняттях з композиції. Прийоми створення уявних образів. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/33dec2018/46.pdf> (дата звернення: 28.11.2022)

55. Силко Є.М. Композиція: Навчально-методичний посібник (для студентів спеціальності 6010102). Чернігів, 2015. 53 с.

56. Сокольникова Н. М. Історія образотворчого мистецтва в 2-х т. Москва, 2007. 304 с.
57. Сотська Г, Шмельова.Т. Словник мистецьких термінів. Херсон, 2016. 52 с.
58. Соченко Л.А. Історична Динаміка Розвитку Натюрмортного Жанру. <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/53nov2020/21.pdf>
59. Сліпич Ю. В. Розвиток творчої компетентності учнів мистецьких шкіл. Від традицій до інновацій: матер. всеукр. наук.-практ. конференції. Херсон, 2020. 384 с.
60. Староста В.І. Тестовий контроль психолого-педагогічної підготовки магістрів та аспірантів Навчальний посібник. Ужгород, 2017. 100 с.
61. Олійний живопис. Термінологічний словник-довідник з будівництва та архітектури / Р. А. Шмиг, В. М. Боярчук, І. М. Добрянський, В. М. Барабаш; за заг. ред. Р. А. Шмига. Львів, 2010. 138. с.
62. Таємниці старовинних натюрмортів. URL: <https://artmuseum.kh.ua/vistavki/timchasovi-vistavki/tayemniczi-starovinnix-natyurmortiv.html> (дата звернення: 28.11.2022)
63. Тимофєєва В. О. Композиція натюрморту. Розвиток творчої компетентності учнів мистецьких шкіл. Від традицій до інновацій: матер. всеукр. наук.-практ. конференції . Херсон, 2020. 384 с.
64. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Живопис» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з образотворчого мистецтва початкового професійного спрямування (станкове мистецтво та скульптура) Київ, 2021. 26 с.
65. Успенский Б. А. Поетика композиції. Москва, 1970. 224 с.
66. Унковский А. А. Живопись. Основы теории и практики. Москва, 1980. 145 с.
67. Чорноморденко І. В. Квазінауки як позанаукове знання. Мультиверсум. Філософський альманах. – Київ, 2004. URL:

https://web.archive.org/web/20080602083241/http://filosof.com.ua/Jornel/M_44/C_hornomordenko.htm(дата звернення: 28.11.2022)

68. Шевченко Г. В. Тематичний натюрморт та його творчі зображення. Творчої компетентності учнів мистецьких шкіл. Від традицій до інновацій: матер. всеукр. наук.-практ. конференції / за ред. Ю. В. Сліпич. Херсон, 2020. 384 с.

69. Шевнюк О.Л. Словник термінів образотворчого мистецтва: Навч. посіб: Вид.2-ге, виправлене і доповнене. Київ, 2015. 100 с.

70. Юрченко О. С. Виконання дипломного завдання з живопису на художньо-графічному факультеті криворізький державний педагогічний університет. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6626/3/47.pdf> (дата звернення: 28.11.2022)

71. Nature Morta, Живопис та їжа. Золота доба Іспанії та Нідерландів. URL: <https://obarykada.com/chasopys/nature-morta-zhyvopys-ta-yizha-zolotyj-vik-ispaniyi-ta-niderlandiv/> (дата звернення: 28.11.2022)

72. Vanitas vanitatum et omnia vanitas. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Vanitas_vanitatum_et_omnia_vanitas (дата звернення: 28.11.2022)

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до розділу 1

Рис. 1.1.
Казимир Малевич.
«Композиція с Джокондой»

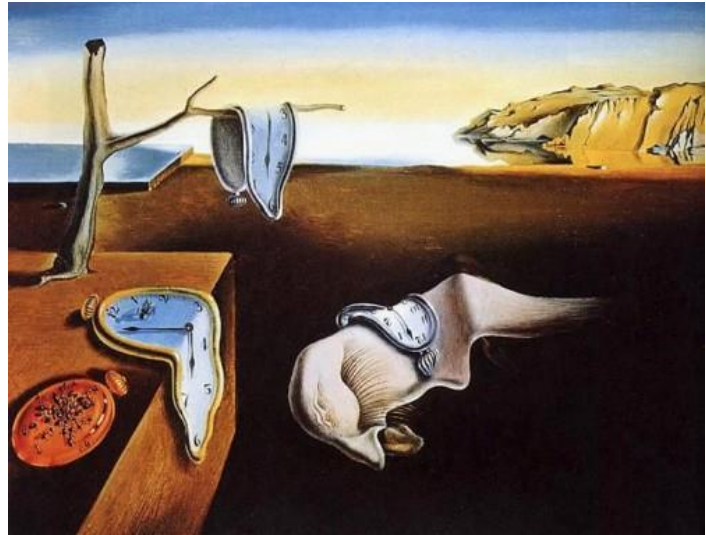

Рис. А.1.2.
Сальвадор Далі.
«Сталість Пам'яті»

Рис.А.1.3.
Леонардо да Вінчі.
«Мона Ліза»

Рис. А. 1.4.
Йос ван Кресбек.
«Спокуса святого Антонія»

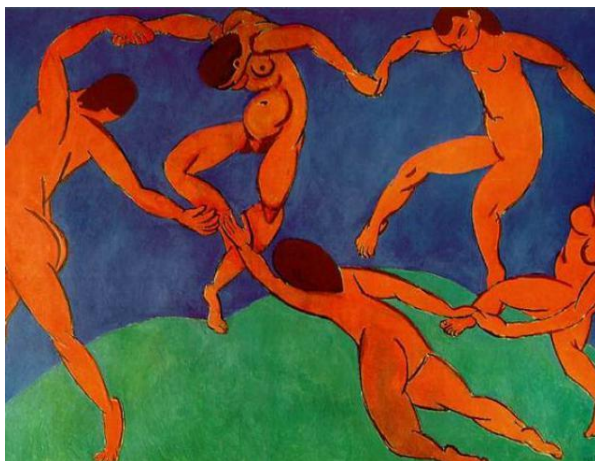

Рис.А.1.5.
Анрі Матіс.
«Танець»

Рис. А.1.6.
Maria Meshkova
Caricature

Рис.А.1.7.
Тетяна Яблонська
«Хліб»

Рис. А.1.8.
Олег Шупляк.
«Дух свободи»

Рис. А.1.9.
Богдан Мисюга.
Авангардний натюрморт

Рис. А.1.10.
Рафаель Санті.
«Заручення Діви Марії»

Рис. А.1.11.
Пітер Брейгель Молодший.
«Весільні танці»

Рис. А.1.12.
Рафаель Санті.
«Сікстинська Мадонна»

Рис. А.1.13.
Пітер Брейгель
«Притча про сліпих»

Рис. А.1.14
Костянтин Горбатов.
«Натюрморт»

Рис. А.1.15
Навчальна постановка

Рис. А.1.16
Юджин Лебі
«Блакитний натюрморт»

Рис. А.1.17
Ричард Робінзон
«Натюрморт»

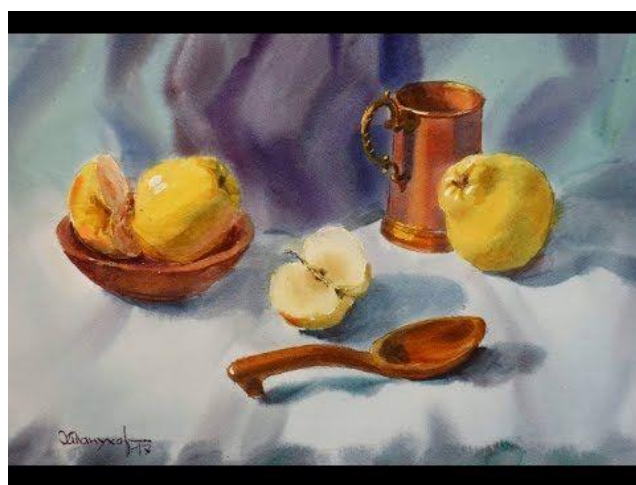

Рис. А.1.18
Серія навчальних постановок акварельного натюрморту

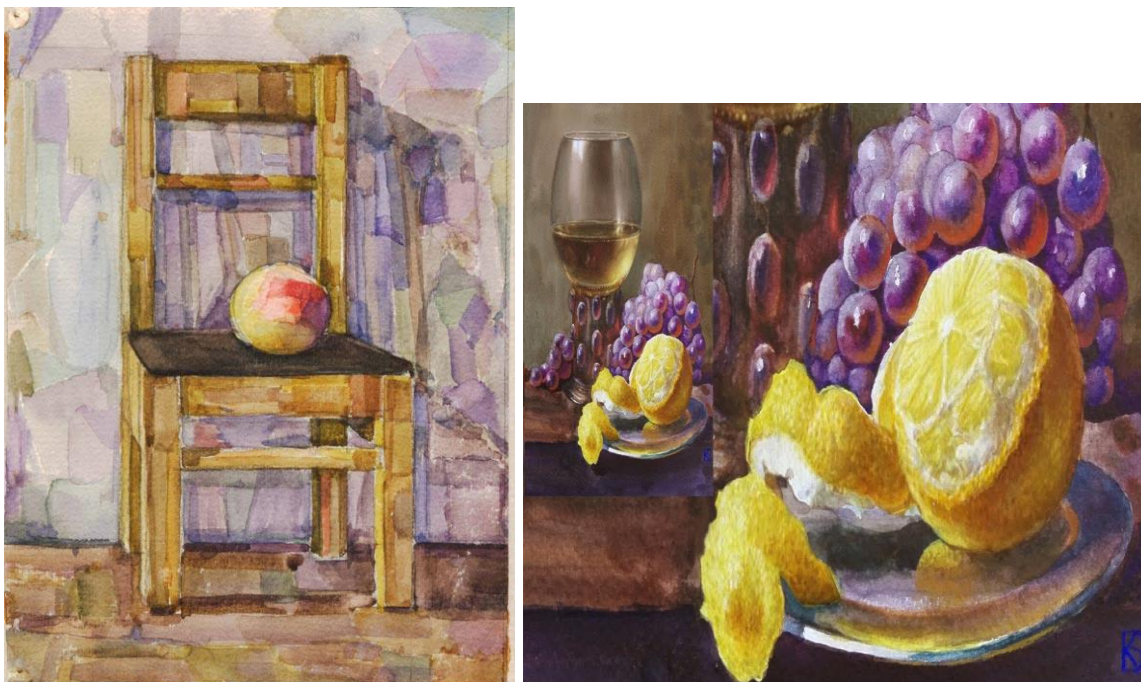

Рис. А.1.19
Приклади виконання натюрморту

Рис. А.1.20
Приклади виконання натюрморту гуашевими фарбами

Рис. А.1.21.
Серія навчальних постановок акриловими фарбами

Рис. А.1.22.
Серія постановок олійними фарбами

Рис. А.1.23. Амброзіус Босхарт Старший. «Квітковий натюрморт»

Рис. А.1.24. Пітер Клас. «Тоновий натюрморт»

Рис. А.1.25. Якопо да Эмполи. «Натюрморт».

Рис. А.1.26. Франс Снейдерс. «Рибний Ринок».

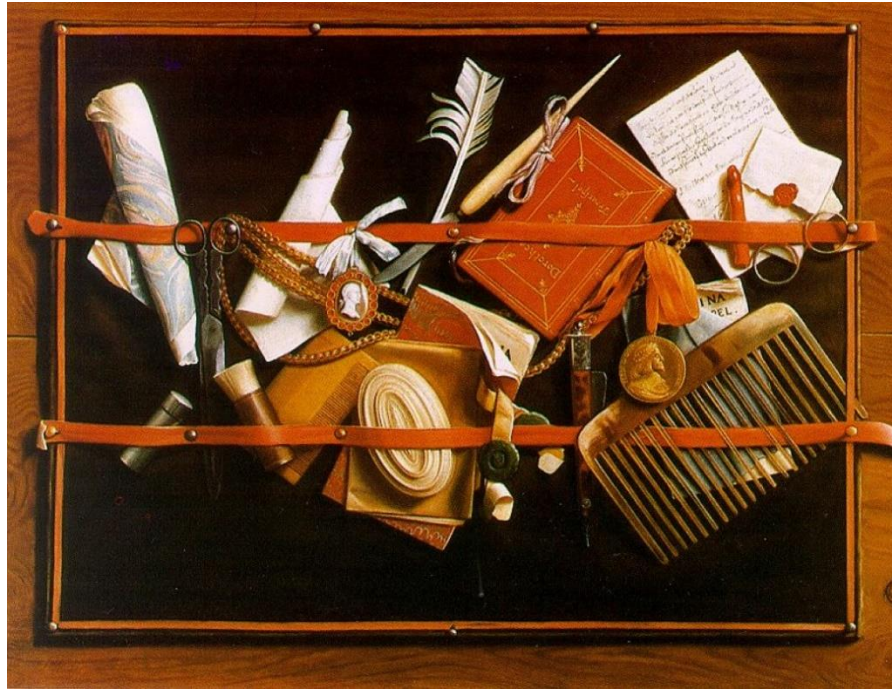

Рис. А.1.27. Самюел ван Гогстратен. «Перо, гребінцю і ножиці». Натюрморт с з оптичною ілюзією. Обманка

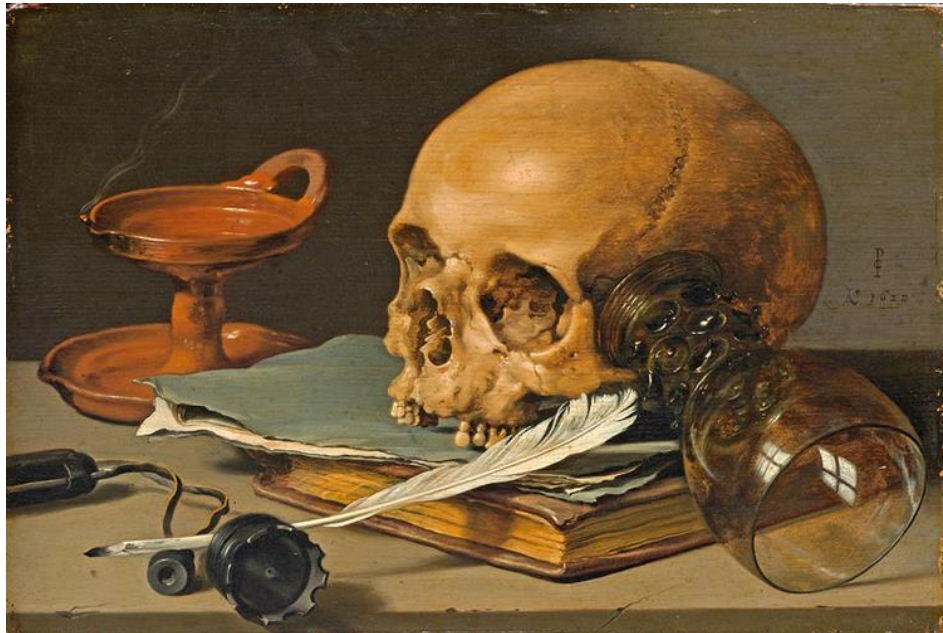

Рис. А.1.28. Ванітас. Пітер Клас. «Натюрморт з черепом та гусячим пером»

ДОДАТКИ

Додаток Б

Ілюстрації до розділу 2

Рис.2.1. Пошуки мотиву

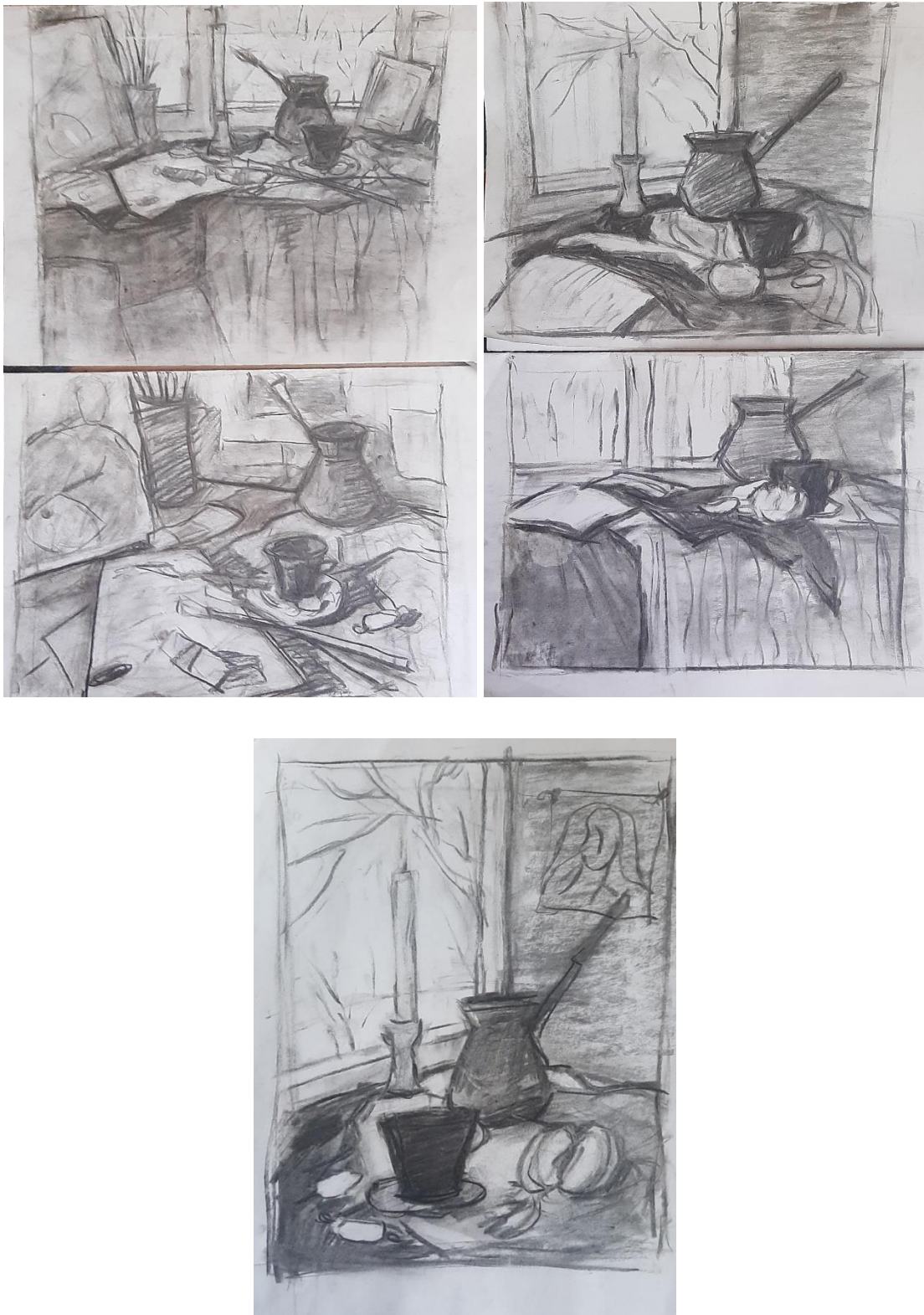

Рис.2.2. Пошуковий матеріал. Серія тонових ескізів

Рис.2.3
Кольорові етюди. Пошук освітлення

Рис.2.4
Кольорові етюди. Пошук ракурсу

Рис.2.6
Пошуковий матеріал

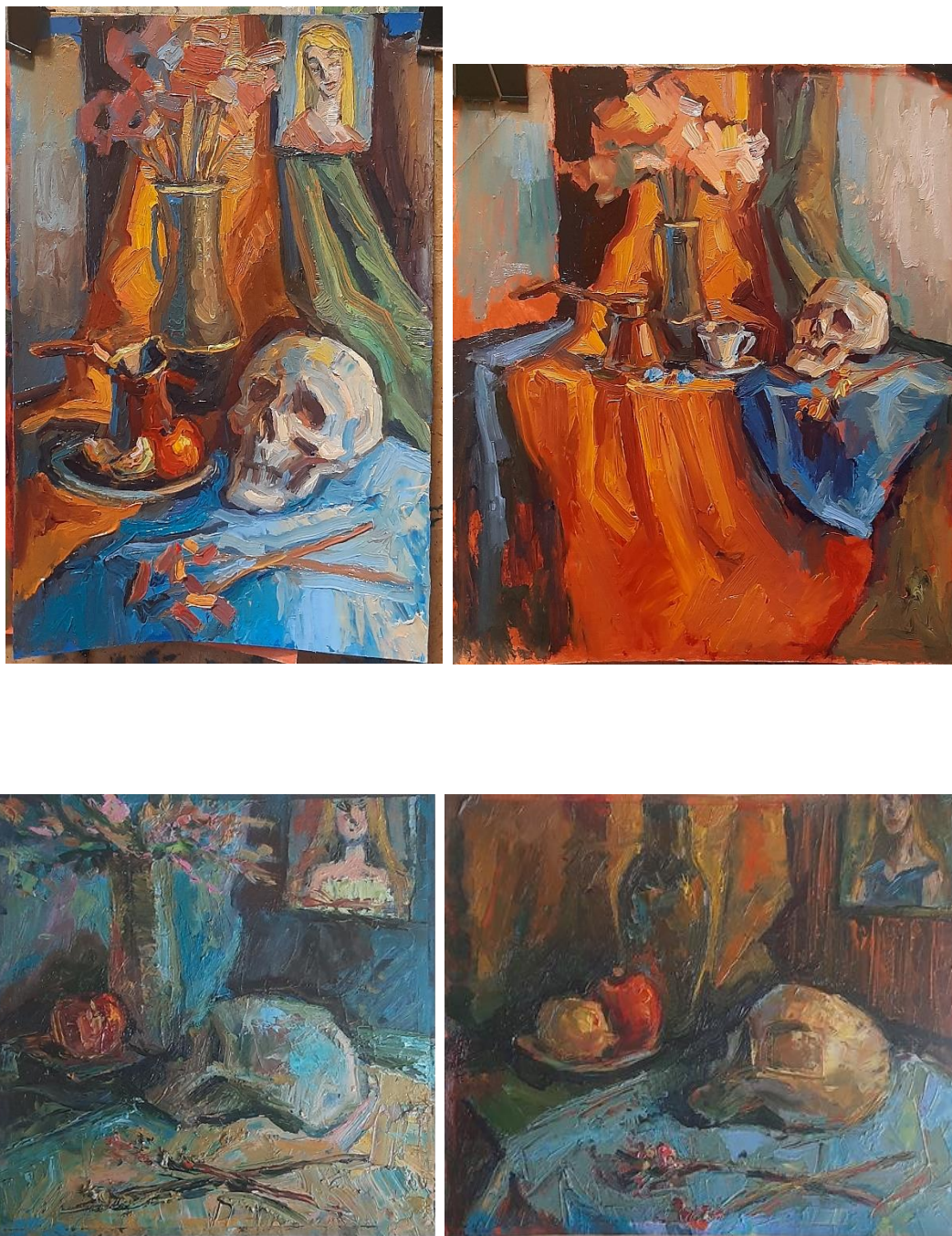

Рис.2.7
Серія колористичних пошуків

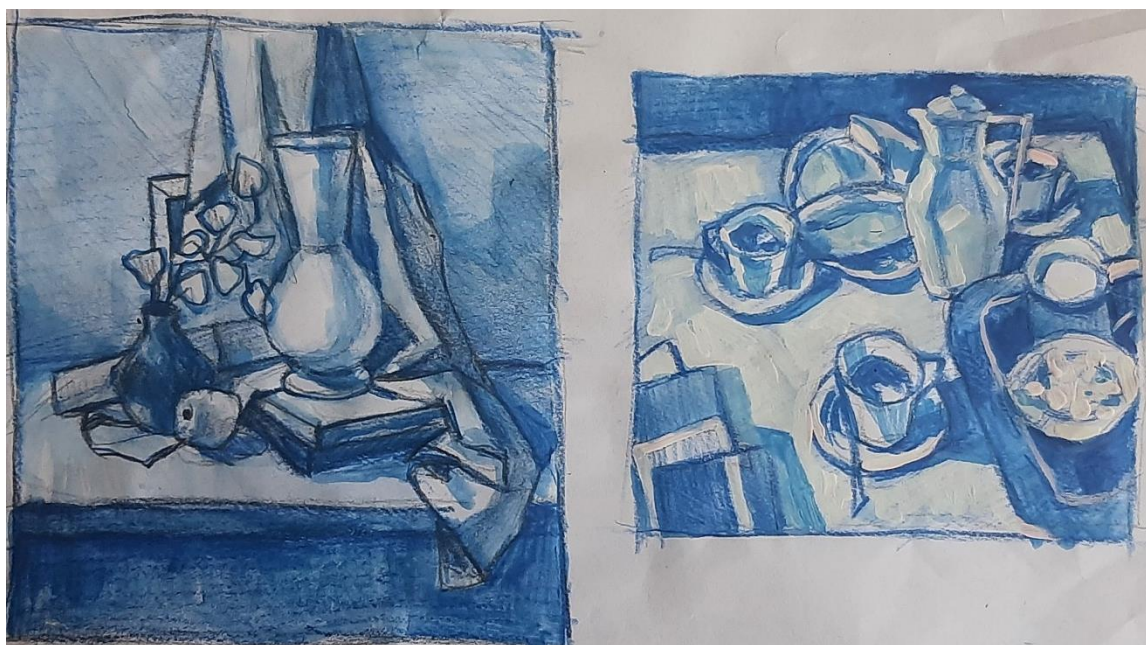

Рис.2.8
Серія ескізів. Пошуки ритму

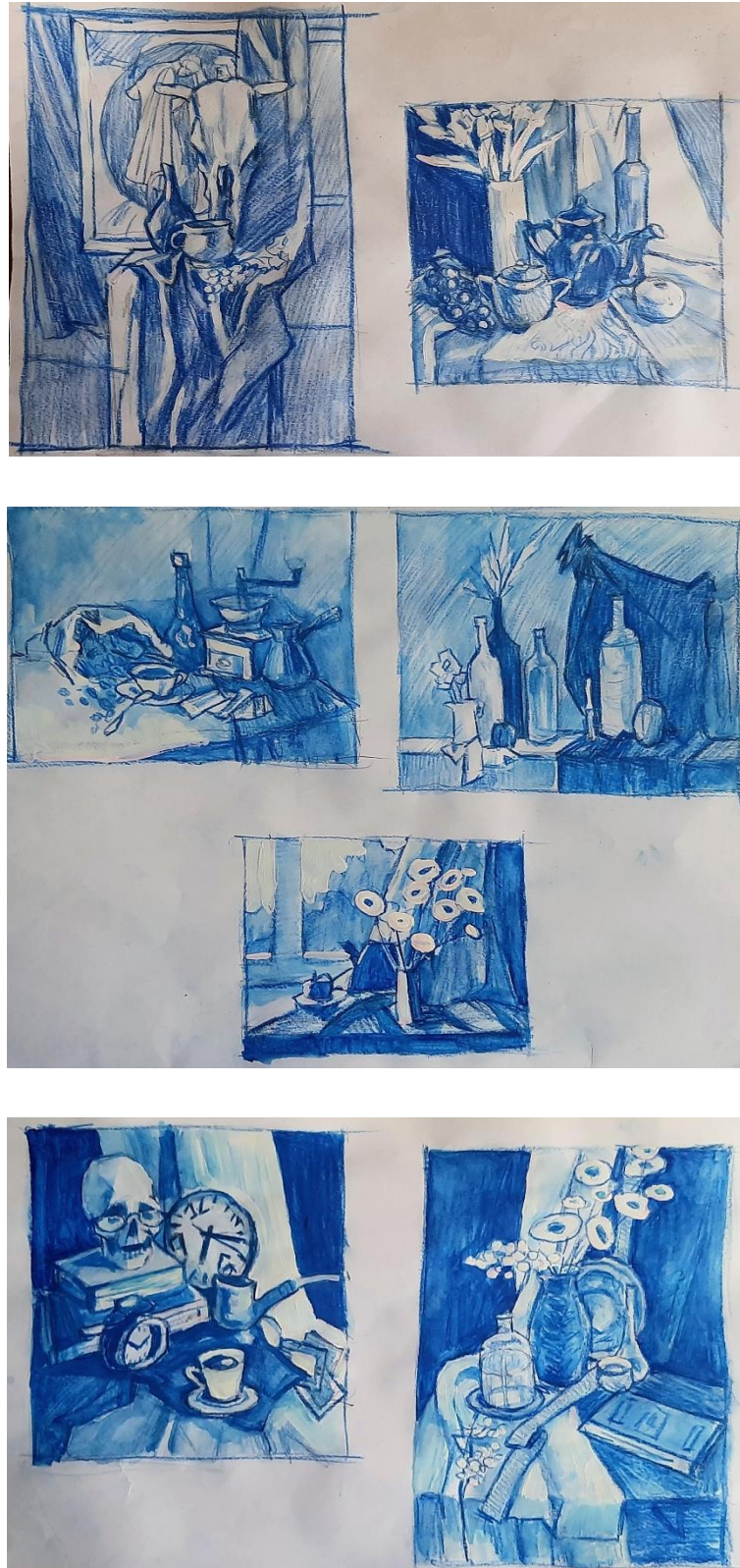

Рис.2.9
Пошуковий матеріал. Серія тонових ескізів

Рис.2.10

Кольорові етюди. Пошук композиційних рішень в натюрмоті «ванітас»

Рис.2.11

Пошуковий матеріал композиції майбутнього твору. Тоновий пошук

Рис.2.12
Пошуковий матеріал композиції майбутнього твору

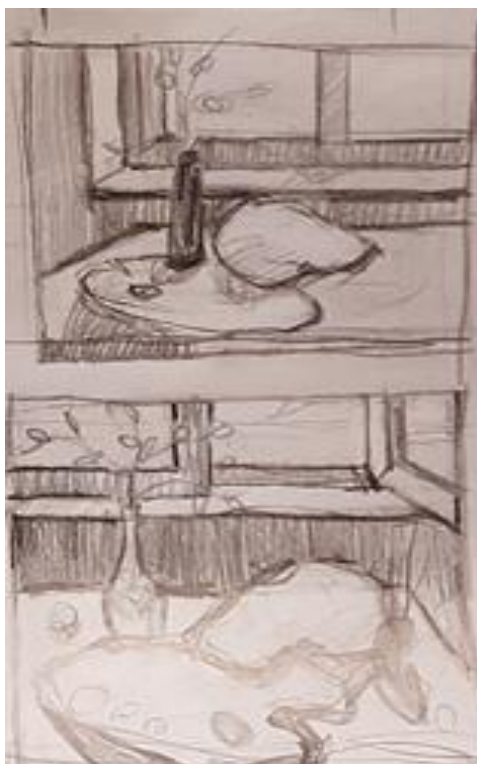
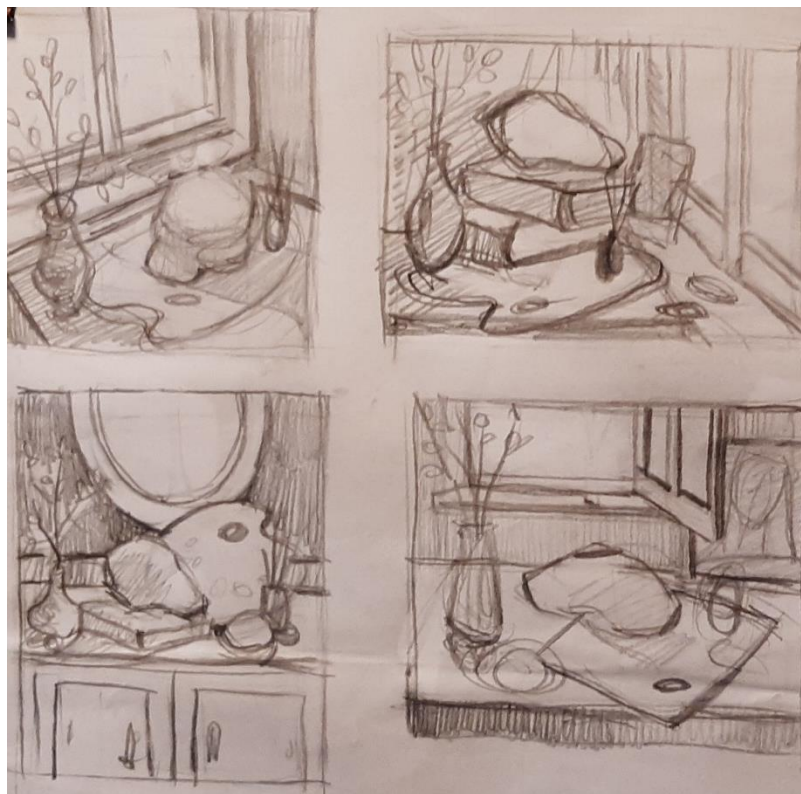

Рис.2.13
Пошуковий матеріал композиції майбутнього твору

Рис.2.14

Пошуковий матеріал композиції майбутнього твору за допомогою цифрових технологій

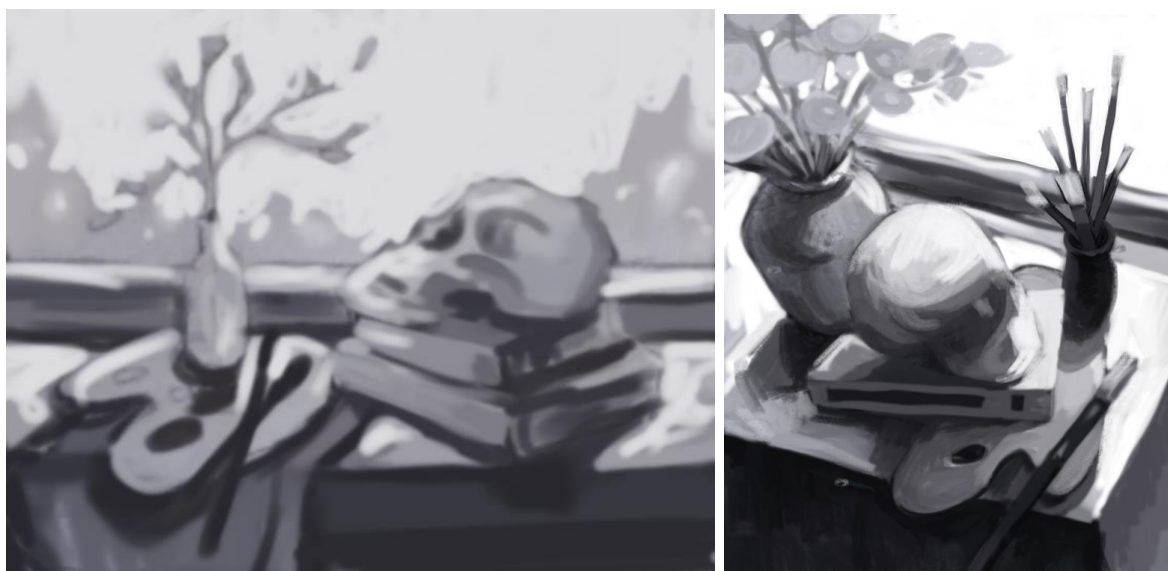
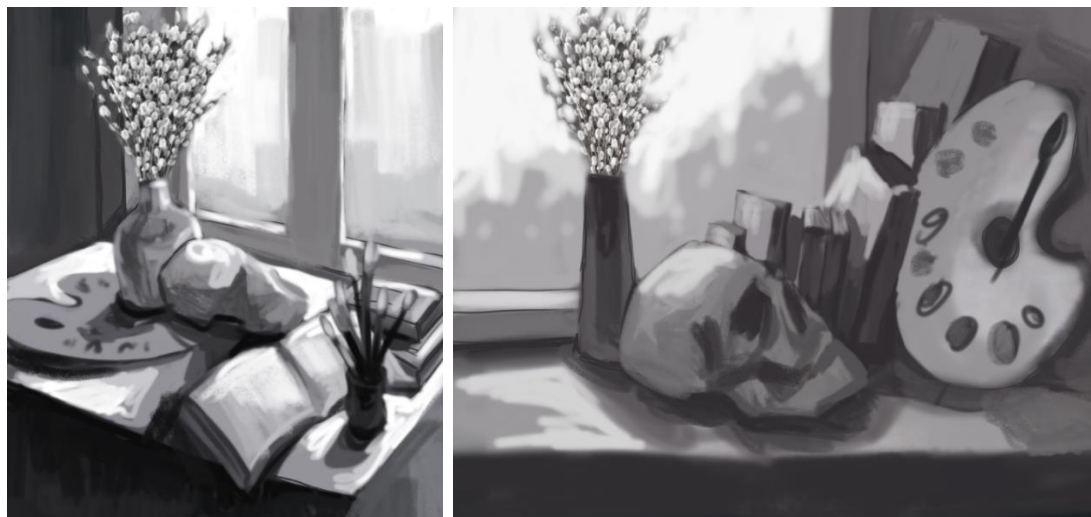

Рис.2.15
Пошуковий матеріал композиції майбутнього твору за допомогою цифрових технологій

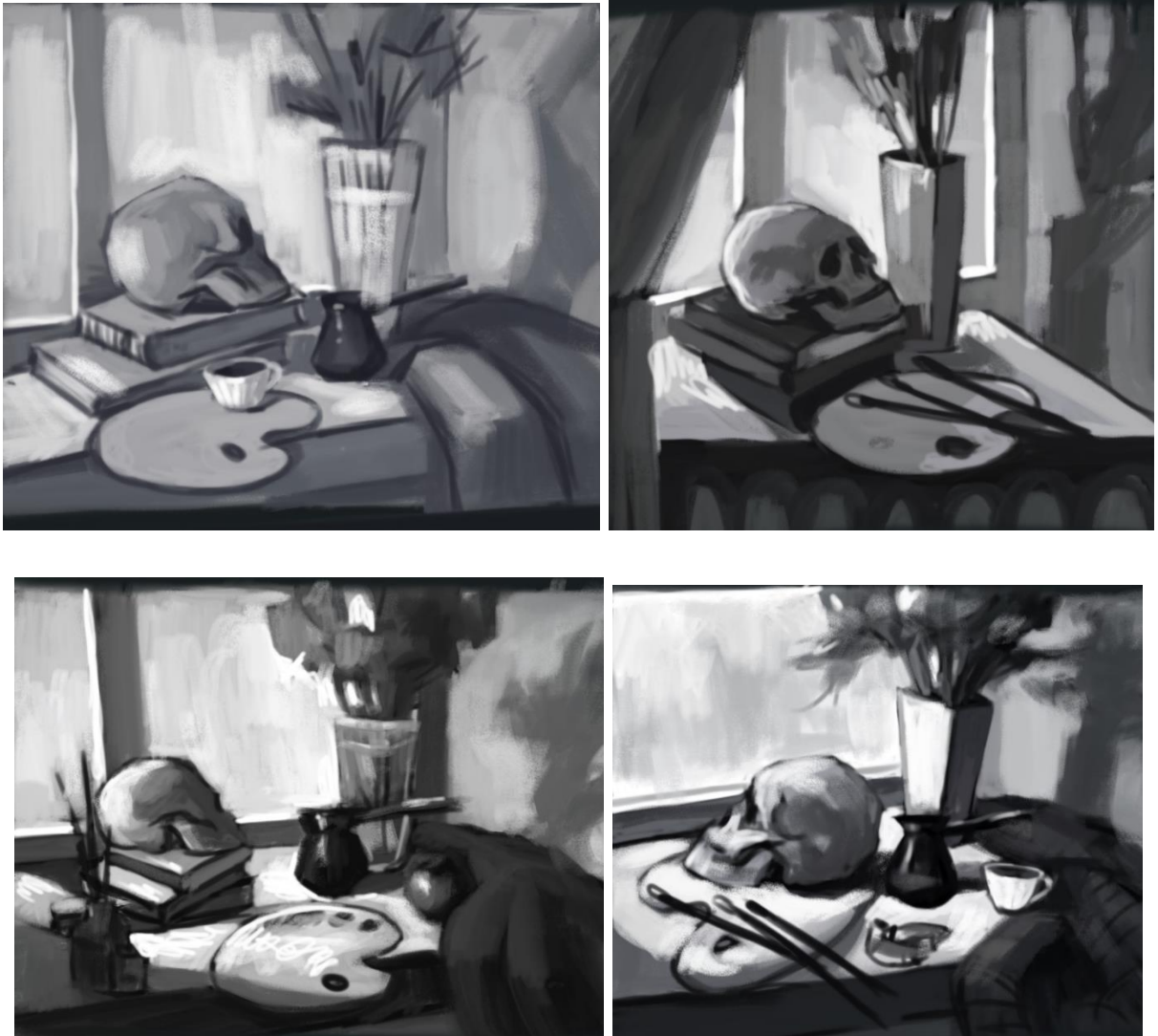

Рис.2.16

Пошуковий матеріал композиції майбутнього твору за допомогою цифрових технологій

Рис.2.17
Пошуковий матеріал. Етюди в кольорі

Рис.2.18. Картон.

Рис.2.19.

Поетапна робота: перенесення малюнку за допомогою кальки

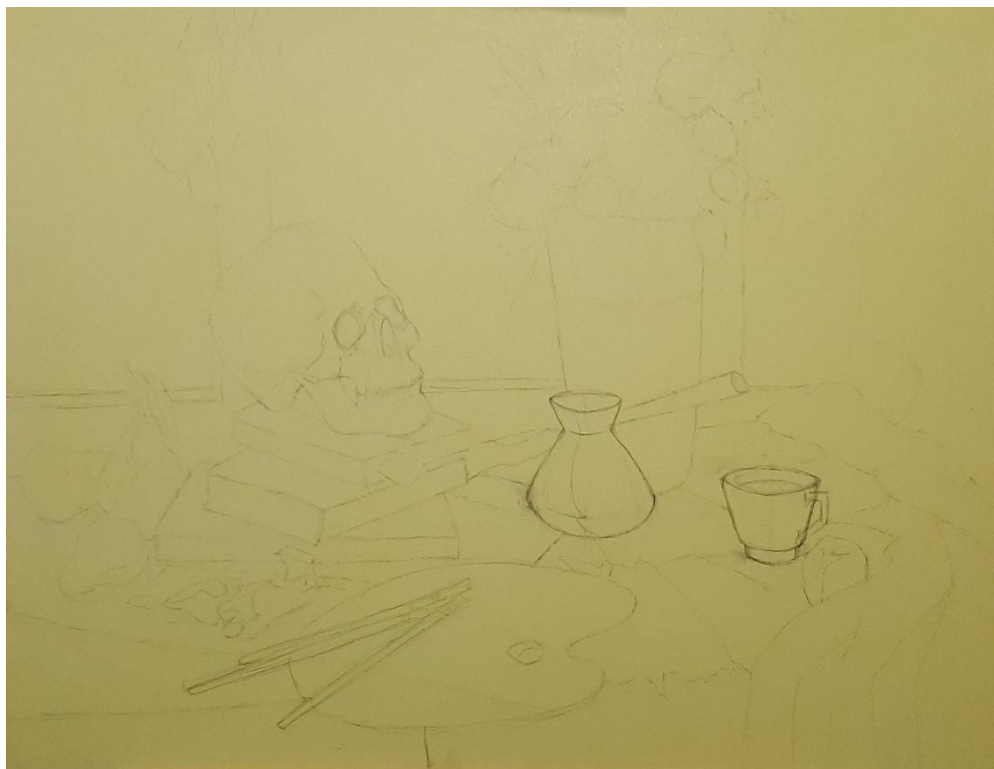

Рис.2.20. Поетапна робота виконання твору. Імприматура

Рис.2.21. Поетапна робота над тоновими рішеннями. Олійний підмальовок

Рис.2.22. Деталізація тонального підмалювку

Рис.2.23. Виконання роботи в кольорі

Методична розробка плану гурткової роботи

ТЕМАТИЧНИЙ НАТЮРМОРТ В СТАНКОВОМУ ЖИВОПИСІ

Для 5 класу

ПОЯНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вибірковий курс– «Тематичний натюрморт в станковому живопису» має на меті підготовку учнів базується на предметно-перетворювальній діяльності. Програмою передбачено оволодіння учнями різноманітних художніх засобів у натюрморті.

Визначений вид мистецтва сприяє розвитку конструктивного мислення, творчої уяви. Обраний вид мистецтва сприяє розвитку пізнавальних процесів таких як увага, уява, пам'ять, покращення логічного мислення, порівнювання предметів, розширення загального сприйняття світу.

Завдання курсу:

- розвиток творчих здібностей та уяви учнів;
- розвиток конструктивного мислення;
- розвиток композиційної грамотності
- розширення художнього кругозору;
- розвиток і поглиблення інтересів школярів до жанру натюрморт;
- заохочення школярів до художньо-творчої діяльності;
- оволодіння виразними засобами живопису.

Учні повинні знати:

- історичні відомості про живопис;
- матеріали, інструменти, що використовують для натюрмортів;
- різні техніки живописі;
- санітарно-гігієнічні вимоги, правила безпеки праці й організації робочого місця.

Учні повинні вміти:

- організовувати робоче місце;
- добирати матеріали для живопису;
- створювати роботи за зразком;
- малювати власні творчі композиції;
- дотримуватися правил безпеки праці й санітарно-гігієнічних вимог.

Таблиця В.1.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ГУРТКА

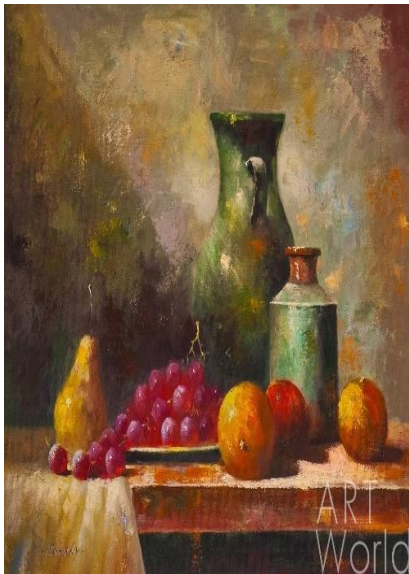
№	Назва теми та модулів	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Всього
1	Модуль. Використання акварелі в натюрморті.			14
1	Урок бесіда. Ознайомлення та розкриття основних понять.	1		1
2	Учбові вправи. Фрагментарні замальовки окремих побутових предметів в натюрморті.	1	1	2
3	Учбове завдання. Гризайль– техніка одноколірного живопису.	1	1	2
4	Вивчення нового матеріалу. Швидкі замальовки, етюди в художніх матеріалах та вивчення нових технік (лесування та аля прима).	1	2	3
5	Натюрморт з предметами побуту . Робота над нескладним натюрмортом. Техніка –лесування.		3	3
6	Тематичний натюрморт. Виконання складного натюрморту в техніці– Аля Прима .		3	3
2.	Модуль. Використання гуаші в натюрморті.			18
7	Учбове завдання. Фрагментарні замальовки. Ознайомлення з матеріалом – Гуаш.	1	2	3
8	Учбовий простий натюрморт.		3	3
9	Вивчення та опрацювання Техніками, які використовуються в гуаші(Пуантилізм та Монотипія).	1	3	3
10	Побутовий натюрморт. В техніці пуантилізм. Використання набутих знань.		3	3
11	Побутовий натюрморт.		3	3

	В техніці -Монотипія. Використання набутих знань.			
12	Модульний контроль. Тематичний натюрморт. Побутовий натюрморт. «Натюрморт з самоваром».		3	3
3	Модуль. Використання акрилу в натюрморті.			12
13	Урок бесіда. Ознайомлення з новим матеріалом- Акрил та його техніками.	1	2	3
14	Ознайомлення з акриловою технікою – мастихіном. Акрил з мастихіном – імітація масляного живопису.	1	2	3
15	Створення художнього образу в тематичному натюрморті «Сніданок у Кухара».	1	2	3
16	Тематичний натюрморт. Натюрморт професія– «Бариста» Акрил з мастихіном – імітація масляного живопису.	1	2	3
4	Модуль. Використання олійної фарби в натюрморті.			27
17	Учбове завдання. Гризайль– техніка одноколірного живопису.	1	2	3
18	Ознайомлення з матеріалом олійний живопис з техніками Бистрий етюд простого натюрмарту.	1	3	4
19	Тематичний натюрморт Натюрморт професія. Робочий стіл географа.		4	4
20	Тематичний натюрморт. Натюрморт професія. Робоче місце художника. «Творчий безлад».		4	4
21	Тематичний натюрморт. Натюрморт професія-«Швачка».		4	4
22	Тематичний натюрморт.		4	4

	Натюрморт професія-«Музикант».			
23	Модульний контроль. Тематичний натюрморт. Складний натюрморт в контражурі. Натюрморт професія-«Робочі знаряддя Хіміка».		4	4
	Загальні години	11	60	71

Таблиця В.2.

ПРОГРАМА ГУРТКА

№	К-сть годин	Ілюстративний ряд	Зміст навчального матеріалу	Матеріали
1.	2		<p>Урок бесіда. Ознайомлення та розкриття основних понять.</p> <p>Основні положення живопису, провідні жанри живопису. Демонстрація прикладів.</p> <p>Основні положення про поняття – натюрморт; різновиди натюрмортів; відомі представники жанру натюрморт та допоміжна інформація про їх твори.</p> <p>Подача інформації що до технік та художніх матеріалів; обговорення композиції.</p> <p>Обговорення та проведення дискусії на перевірку отриманих знань.</p>	<p>Презентація.</p> <p>Слайди.</p> <p>Комп'ютерні засоби.</p> <p>Ілюстраційні приклади.</p> <p>Мультимедіа.</p>

2.	3		<p>Учбові вправи. Фрагментарні замальовки окремих побутових предметів в натюрморті.</p> <p>Невеликі за розмірами швидкі замальовки, простими олівцями.</p> <p>Ознайомлення з матеріалом- акварель.</p> <p>Які існують та використовуються техніки в акварельному живопису.</p> <p>Допоміжні засоби засвоєння матеріалу (приклади на дошці та наочні приклади вчителя на дошці).</p>	<p>Простий олівець; папір; акварель; ілюстративний супровід на дошці.</p>
3.	3		<p>Учбове завдання. Гризайль– одноколірного живопису.</p> <p>Ознайомлення з гризалью, компонуванням у форматі, пропорції та побудови предметів.</p> <p>Тональна передача форми та простору.</p> <p>Передача засобами світлотіні цілісність групи предметів, їх об'єм, освітленість;</p> <p>Допоміжні засоби засвоєння матеріалу (приклади на дошці та наочні приклади вчителя на дошці).</p> <p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморт.</p>	<p>Простий олівець; папір; акварель; ілюстративний супровід на дошці.</p>

4.	4		<p>Вивчення нового матеріалу. Швидкі замальовки, етюди в художніх матеріалах та вивчення нових технік (лесування та аля прима).</p> <p>1. Вивчення акварельної техніки лесування.</p> <p>Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Маленькі вправи замальовки з різних ракурсів. Кольоровий етюд на закріплені нової теми.</p> <p>2. Вивчення акварельної техніки – Аля Прима</p> <p>Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Маленькі вправи замальовки з різних ракурсів. Кольоровий етюд на закріплені нової теми.</p>	<p>Простий олівець; акварельний папір; акварельні фарби; ілюстративний супровід на дошці.</p>
5.	3		<p>Натюрморт з предметами побуту . Робота над нескладним натюрмортом. Техніка – лесування.</p> <p>Активізація набутих знань. Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Замальовки предметів в натюрморті.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрмору;</p>	<p>Простий олівець; акварельний папір; акварельні фарби; ілюстративний супровід на дошці.</p>

			<p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморт.</p> <p>Передача засобами світлотіні та колірними відношеннями цілісність групи предметів, їх об'єм, освітленість;</p>	
6.	3		<p>Тематичний натюрморт. Виконання складного натюрмрту в техніці– Аля Прима .</p> <p>Активізація набутих знань. Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Замальовки предметів в натюрморті.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморт.</p> <p>Передача засобами світлотіні та колірними відношеннями цілісність групи предметів, їх об'єм, освітленість;</p>	<p>Простий олівець; акварельний папір; акварельні фарби; ілюстративний супровід на дошці.</p>

7.	3		<p>Учбове завдання. Фрагментарні замальовки.</p> <p>Ознайомлення матеріалом – Гуаш.</p> <p>Розкриття поняття гуаш, як один матеріалів в живопису.</p> <p>Фрагментарні замальовки окремих побутових предметів в натюрморті. Невеликі за розмірами швидкі замальовки, простими олівцями.</p> <p>Кольоровий етюд на закріплені нової теми.</p> <p>Допоміжні засоби засвоєння матеріалу(приклади на дошці та наочні приклади вчителя на дошці).</p>	<p>Простий олівець; папір; гуаш; ілюстративний супровід на дошці.</p>
8.	3		<p>Учбовий простий натюрморт.</p> <p>Активізація набутих знань. Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Замальовки предметів в натюрморті.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморту.</p> <p>Передача засобами світлотіні та кольорними відношеннями цілісність</p>	<p>Простий олівець; папір; гуаш; ілюстративний супровід на дошці.</p>

			групи предметів, їх об'єм, освітленість;	
9.	4		<p>Вивчення та опрацювання Техніками, які використовуються в гуаші (Пуантилізм та Монотипія).</p> <p>1. Ознайомлення з технікою – Пуантилізм.</p> <p>Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Маленькі вправи замальовки з різних ракурсів. Кольоровий етюд на закріплені нової теми.</p> <p>2. Ознайомлення з технікою – Монотипія</p> <p>Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Маленькі вправи замальовки з різних ракурсів. Кольоровий етюд на закріплені нової теми.</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>гуаш;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>
10.	3		<p>Побутовий натюрморт. В техніці пуантилізм. Використання набутих знань.</p> <p>Активізація набутих знань. Допоміжні засоби засвоєння матеріалу(приклади на дошці та наочні приклади вчителя на дошці).</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>гуаш;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>

			<p>компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморт.</p> <p>Передача засобами світлотіні та колірними відношеннями цілісність групи предметів, їх об'єм, освітленість;</p>	
11.	3		<p>Побутовий натюрморт. В техніці -Монотипія. Використання набутих знань.</p> <p>Активізація набутих знань. Допоміжні засоби засвоєння матеріалу(приклади на дошці та наочні приклади вчителя на дошці).</p> <p>Замальовки предметів в натюрморті.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморт.</p> <p>Передача засобами світлотіні та колірними відношеннями цілісність групи предметів, їх об'єм, освітленість;</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>гуаш;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>

12.	4		<p>Модульний контроль.</p> <p>Тематичний натюрморт. Побутовий натюрморт.</p> <p>«Натюрморт самоваром».</p> <p>Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморт.</p> <p>передавати засобами світлотіні та колірними відношеннями цілісність групи предметів, їх об'єм, освітленість;</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>гуаш;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>
13.	4		<p>Урок бесіда.</p> <p>Ознайомлення з новим матеріалом- Акрил та його техніками.</p> <p>Розкриття поняття художнього матеріалу- акрил.</p> <p>За допомогою вивчення матеріалу – акрилу, здійснити підготовчий етап на засвоєння складної теми та матеріалу – олійного живопису.</p> <p>Учбові вправи. Фрагментарні замальовки окремих</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>акрил;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>

			<p>побутових предметів в натюрморті. Допоміжні засоби засвоєння матеріалу(приклади на дошці та наочні приклади вчителя на дошці).</p> <p>Невеликі за розмірами швидкі замальовки, простими олівцями.</p> <p>Кольоровий етюд на закріплені нової теми.</p>	
14.	3		<p>Ознайомлення з акриловою технікою – мастихіном. Акрил з мастихіном – імітація масляного живопису.</p> <p>Ознайомлення та вивчення акриловою технікою – мастихіном.</p> <p>Активізація набутих знань. Допоміжні засоби засвоєння матеріалу(приклади на дошці та наочні приклади вчителя на дошці).</p> <p>Маленькі вправи замальовки з різних ракурсів. Кольоровий етюд на закріплені нової теми.</p>	<p>Простий олівець; папір; акрил; мастихін; ілюстративний супровід на дошці.</p>
15.	4		<p>Створення художнього образу в тематичному натюрморті «Сніданок у Кухара».</p> <p>Активізація набутих знань. Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів</p>	<p>Простий олівець; папір; акрилові фарби; ілюстративний супровід на дошці.</p>

			<p>компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморт.</p> <p>Передача засобами світлотіні та колірними відношеннями цілісність групи предметів, їх об'єм, освітленість;</p>	
16.	5		<p>Тематичний натюрморт. Натюрморт професія– «Бариста» Акрил з мастихіном – імітація масляного живопису.</p> <p>Активізація набутих знань. Наочний супровід прикладів на дошці.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморт</p> <p>Передача засобами світлотіні та колірними відношеннями цілісність</p>	<p>Простий олівець; папір; акрилові фарби;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>

			групи предметів, їх об'єм, освітленість.	
17.	4		<p>Учбове завдання. Гризайль–техніка одноколірного живопису.</p> <p>Активізація набутих знань. Компонуванням у форматі, пропорції та побудови предметів. Тональна передача форми та простору.</p> <p>Передача засобами світлотіні цілісність групи предметів, їх об'єм, освітленість;</p> <p>Допоміжні засоби засвоєння матеріалу (приклади на дошці та наочні приклади вчителя на дошці).</p> <p>Практична робота. Поетапна побудова майбутнього натюрморту.</p>	Простий олівець; папір; олійні фарби; ілюстративний супровід на дошці.
18.	5		<p>Ознайомлення з матеріалом олійний живопис з техніками Бистрий етюд простого натюрморту.</p> <p>Розкриття поняття художнього матеріалу-Учбові вправи. Фрагментарні замальовки окремих побутових предметів в натюрморті. Допоміжні засоби засвоєння матеріалу(приклади на дошці та наочні приклади вчителя на дошці).</p>	Простий олівець; папір; олійні фарби; ілюстративний супровід на дошці.

			<p>Невеликі за розмірами швидкі замальовки, простими олівцями.</p> <p>Кольоровий етюд на закріплені нової теми.</p>	
19.	5		<p>Тематичний натюрморт</p> <p>Натюрморт професія. Робочий стіл географа. Обговорення предметів, які можуть знаходитися в натюрморті, які притаманні до даної професії.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Робота над картоном. Допоміжні ескізи в пошуку композиційного центру</p> <p>Практична робота. Перенесення картону на чистий лист. Поетапність в роботі над майбутнім натюрмортом.</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>олійні фарби;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>

20.	5		<p>Тематичний натюрморт.</p> <p>Натюрморт професія.</p> <p>Робоче місце художника.</p> <p>«Творчий безлад».</p> <p>Обговорення предметів, які можуть знаходитися в натюрморті, які притаманні до даної професії.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Робота над картоном. Допоміжні ескізи в пошуку композиційного центру.</p> <p>Практична робота. Перенесення картону на чистий лист. Поетапність в роботі над майбутнім натюрмортом.</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>олійні фарби;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>
21.	6		<p>Тематичний натюрморт.</p> <p>Натюрморт професія-«Швачка».</p> <p>Обговорення предметів, які можуть знаходитися в натюрморті, які притаманні до даної професії.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>олійні фарби;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>

			<p>компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Робота над картоном. Допоміжні ескізи в пошуку композиційного центру.</p> <p>Практична робота. Перенесення картону на чистий лист. Поетапність в роботі над майбутнім натюрмортом.</p>	
22.	6		<p>Тематичний натюрморт.</p> <p>Натюрморт професія-«Музикант».</p> <p>Обговорення предметів, які можуть знаходитися в натюрморті, які притаманні до даної професії.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Робота над картоном. Допоміжні ескізи в пошуку композиційного центру</p> <p>Практична робота. Перенесення картону на чистий лист. Поетапність в роботі над майбутнім натюрмортом.</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>олійні фарби;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>

23.	6		<p>Модульний контроль.</p> <p>Тематичний натюрморт.</p> <p>натюрморт контражурі.</p> <p>натюрморт «Робочі Хіміка».</p> <p>Складний в професія-знаряддя</p> <p>Обговорення предметів, які можуть знаходитися в натюрморті, які притаманні до даної професії.</p> <p>Виконання та опрацювання пошукових ескізів варіантів компоновки елементів натюрморту;</p> <p>Робота над картоном. Допоміжні ескізи в пошуку композиційного центру.</p> <p>Практична робота. Перенесення картону на чистий лист. Поетапність в роботі над майбутнім натюрмортом.</p>	<p>Простий олівець;</p> <p>папір;</p> <p>олійні фарби;</p> <p>ілюстративний супровід на дошці.</p>
-----	---	--	---	--

Ілюстрації до плану-конспекту уроку

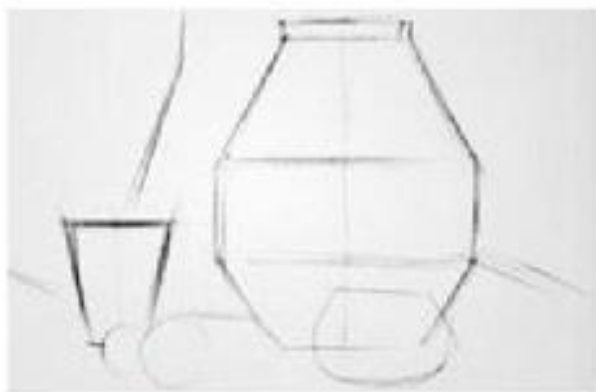

Рис.3.1.
Поетапність роботи. Початковий нарис.

Рис.3.2.
Побудова натюрморту

Рис.3.3
Поетапність роботи введення кольору.
Кольорові рішення.

Рис.3.4
Завершений етап роботи